

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Odras mytologie ve světě zaklínače Andrzeje Sapkowského

Bakalářská práce

Autor: Jana Veselá
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice (Bc. učitelství)
Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce: Mgr. Tereza Šmídová
Oponent práce: dr. hab. Marcin Lukasz Filipowicz, Dr.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Jana Veselá
Studium:	P18P0271
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název bakalářské práce:	Odras mytologie ve světě zaklínače Andrzeje Sapkowského
Název bakalářské práce AJ:	Reflection of Mythology in the World of The Witcher by Andrzej Sapkowski

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá vyobrazením mytologických prvků v sáze o zaklínači Andrzeje Sapkowského. Práce má za úkol zmapovat podobné a naopak odlišné prvky nejen v prvních dvou povídkových sbírkách, jmenovitě tedy *Poslední přání* a *Meč osudu*, ale také v základním pětidílném cyklu o zaklínači fantasy série (*Krev elfů*, *Čas opovržení*, *Křest ohněm*, *Věž vlaštovky*, *Paní jezera*), a v neposlední řadě i v prequelu *Bouřková sezóna*, který ke světu zaklínače náleží. Náplní je analyzovat Sapkowského pojetí bájných vlivů ve vytvořeném světě a porovnat je s definovanými prvky mytologie. Cílem je také zjistit, jak Sapkowski mýty ve své podstatě zpracovává a podává je čtenáři.

1. COTTERELL, Arthur. *Encyklopedie mytologie*. 1. vydání. 1999: Repo Productions, Čestlice. ISBN 80-7234-059-X.
2. COTTERELL, Arthur. *Mytologie: Bohové, hrdinové, mýty*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-778-4.
3. FINK, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Přeložil Jiří HORÁK. V Olomouci: Votobia, 1996. ISBN 80-85885-99-9.
4. KADEČKOVÁ, Helena. *Soumrak bohů: Severské mýty a báje*. Praha: Aurora, 2009. ISBN 978-80-7299-098-6.
5. VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, 280 s. ISBN 80-7038-187-6.
6. VLČKOVÁ, Jitka. *Encyklopedie keltské mytologie*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-066-7.

Garantující pracoviště:	Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Tereza Šmídová
Oponent:	dr. hab. Marcin Lukasz Filipowicz, Dr.
Datum zadání závěrečné práce:	21.11.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 20. 4. 2021

.....

Jana Veselá

Poděkování

Tímto bych chtěla velmi poděkovat Mgr. Tereze Šmídové nejen za odborné vedení bakalářské práce, ale také cenné a podnětné rady a velkou míru trpělivosti. Zároveň děkuji rodině a přátelům, bez jejichž neutuchající pomoci a podpory by nebylo možné práci dokončit.

Anotace

Veselá, Jana. *Odras mytologie ve světě zaklínače Andrzeje Sapkowského*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 73 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zabývá prvky slovanské mytologie v díle Andrzeje Sapkowského. Jejím cílem je analyzovat autorovo vyobrazení postav a porovnat je se slovanskou mytologií. Zvolenou metodou je rozbor fantasy série *Zaklínač*. Práce sestává z teoretické a praktické části. První z nich rozebírá pojem mytologie a mýtus. Následně je věnována obecnému základu slovanské mytologie, zejména pak božskému panteonu a mytickým postavám vyskytujícím se ve slovanském folklóru. V části druhé je přiblížen autorův život, samotná zaklínačská série a její různorodá zpracování. Hlavní obsah tvoří rozbor bytostí, a to jak z hlediska slovanské mytologie, tak autorovy koncepce. Sapkowského pojetí je se slovanskými bájemi komparováno.

Klíčová slova: Slované, mytologie, zaklínač, Andrzej Sapkowski, mýtické postavy.

Annotation

Veselá, Jana. *Reflection of Mythology in the World of The Witcher by Andrzej Sapkowski*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021. 73 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor's thesis deals with elements of Slavic mythology in work of Andrzej Sapkowski. It's aim is to analyse author's portrayal of characters and compare it with Slavic mythology. Chosen method is an analysis of the fantasy book series *The Witcher*. The paper consists of the theoretical and the practical part. The first part analyses the term mythology and myth. Subsequently to those terms it is dedicated to general base of Slavic mythology, mostly to the divines and mythical characters occurred in the Slavic folklore. In the second part of this paper author's life, witcher's series itself and its various adaptations are described. The main content is comprised of analysis of creatures from both Slavic mythology and author's conception point of view. Sapkowski's conception is compared to the Slavic myths.

Keywords: Slavs, mythology, the witcher, Andrzej Sapkowski, mythical characters.

Obsah

1	Úvod a cíl práce	10
2	Mytologie.....	12
2.1	Mýtus.....	13
3	Slovanská mytologie.....	19
3.1	Slovanský panteon	19
3.1.1	Perun	20
3.1.2	Veles	22
3.1.3	Svarog	24
3.1.4	Svarožič-Dažbog.....	24
3.1.5	Černobog.....	25
3.1.6	Stribog.....	26
3.1.7	Triglav.....	26
3.1.8	Morana	27
3.1.9	Živa	27
3.1.10	Další bohové	28
3.2	Duchové a démoni.....	28
3.2.1	Duchové elementů	29
3.2.2	Lesní duchové	30
3.2.3	Duchové času	30
3.2.4	Démoni osudu	30
3.2.5	Lidští démoni	31
3.3	Kněží, čarodějové a vědmy	31
3.3.1	Čarodějové a vědmy	32
3.3.2	Kněží.....	33
4	Život autora a jeho dílo.....	35

4.1	Andrzej Sapkowski	35
4.2	Série Zaklínač.....	35
4.2.1	Seriálová zpracování	36
4.2.2	Herní zpracování	37
5	Mytické postavy v sérii Zaklínač.....	39
5.1	Čarodějové a čarodějnice	39
5.1.1	Sapkowského pojetí	39
5.1.2	Srovnání se slovanskou mytologií	40
5.2	Dryády	42
5.2.1	Sapkowského pojetí	43
5.2.2	Srovnání se slovanskou mytologií	44
5.3	Kostějové.....	46
5.3.1	Sapkowského pojetí	46
5.3.2	Srovnání se slovanskou mytologií	46
5.4	Lešijové.....	47
5.4.1	Sapkowského pojetí	47
5.4.2	Srovnání se slovanskou mytologií	48
5.5	Lille	48
5.5.1	Sapkowského pojetí	48
5.5.2	Srovnání se slovanskou mytologií	49
5.6	Polednice, půlnočnice	50
5.6.1	Sapkowského pojetí	50
5.6.2	Srovnání se slovanskou mytologií	50
5.7	Strigy	51
5.7.1	Sapkowského pojetí	51
5.7.2	Srovnání se slovanskou mytologií	52

5.8	Upíři, vampýři	53
5.8.1	Sapkowského pojetí	53
5.8.2	Srovnání se slovanskou mytologií	54
5.9	Vlkodlaci	56
5.9.1	Sapkowského pojetí	56
5.9.2	Srovnání se slovanskou mytologií	57
5.10	Zaklínač	58
5.10.1	Sapkowského pojetí	58
5.10.2	Srovnání se slovanskou mytologií	59
5.11	Další zmínky slovanské mytologie.....	61
6	Závěr	66
7	Zdroje.....	68
7.1	Seznam primární literatury	68
7.2	Seznam primární literatury zmíněné	68
7.3	Seznam sekundární literatury	69
7.4	Seznam elektronických zdrojů	72
7.5	Filmografie	73
7.6	Ludografie	73

1 Úvod a cíl práce

Bakalářská práce se bude zabývat prvky slovanské mytologie v díle polského autora Andrzeje Sapkowského. Bude se soustředit zejména na svět zaklínače, a to nejen v prvních dvou povídkových knihách, ale také v navazující pětidílné sáze a doprovodném prequelu.

Slovanská mytologie není rozšířená a známá tolik jako např. bájesloví řecké či římské. I přesto se její fragmenty nenásilně promítají nejen do pohádek vycházejících z ústní lidové slovesnosti a do mnohých významných děl, ale také do běžného života.

Fantasy je dnes velmi oblíbeným literárním žánrem. Podle Davida Pringla tato skutečnost pramení ze čtenářské touhy po záhadných příbězích ze vzdálených krajín či cizích světů, které jsou magické, plné nadpřirozených a neuvěřitelných schopností. Tuto tendenci pozoruje již v dávné historii, v níž lidé plně věřili ve skutečnou existenci takových míst. S přibývajícím vědomostmi o světě kolem nás se ovšem toto tajemno postupně vytratilo – a zejména proto dle něj stoupl fantasy žánr v oblibě. „*Žánr fantasy možná někdy hledí do minulosti, ale je to literatura apelující na naše základní potřeby a touhy.*“¹

Vzhledem k obecné popularitě fantasy žánru není jeho spojení s jakoukoliv mytologií neobvyklým krokem. Autoři povětšinou čerpají z tradičních námětů, z nichž je patrně nejoblíbenějším severské, potažmo germánské bájesloví. Mnoho autorů se ovšem pokusilo stvořit vlastní mytologii, která se ne vždy uchytila. Pravděpodobně nejoblíbenějším a nejznámějším dílem všech dob je trilogie *Pán prstenů*² a navazující knihy J. R. R. Tolkiena či *Letopisy Narnie*³ C. S. Lewise.

Ačkoliv tedy mytologie slovanská nepatří mezi nejznámější náměty, i ona si nachází své čtenáře. V takto specifikovaném kontextu patří mezi nejpopulárnější práce právě série *Zaklínač* Andrzeje Sapkowského, což je nepochybně jeden z důvodů, proč jsem ji zvolila jako téma své bakalářské práce.

Bakalářská práce bude rozdělena na dvě části. První se bude dotýkat teoretického základu. Podrobně budou rozebrány a definovány pojmy mytologie a mýtus. Vzhledem ke specifikaci bakalářské práce na slovanskou mytologii bude následně věnován prostor

¹ PRINGLE, David ed. *Fantasy: encyklopedie fantastických světů*. Praha: Albatros, 2003, s. 6–17. ISBN 80-00-01126-3.

² TOLKIEN, J. R. R. *Pán prstenů: trilogie*. Praha: Mladá fronta, 1990. Edice 13.

³ LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie*. Překlad Veronika Volhejnová. 3. vyd. Praha: Fragment, 2012. ISBN 978-80-253-1614-6.

jí. Budou představena základní božstva slovanského panteonu, příp. božstva spjatá se sérií Andrzeje Sapkowského. Dále budou představeny vybrané mytické postavy, jmenovitě čarodějové a kněží, duchové a démoni lesa, času, osudu a lidské podoby.

Část druhá bude věnována praktickým náležitostem. Zpočátku bude rozebrán autorův život a jeho dílo. Následně se práce zaměří podrobněji na sérii *Zaklínač*, u níž bude poukázáno nejen na knižní, ale také na televizní a herní zpracování. Většinová část práce bude náležet rozboru zvolených mytických bytostí. Jednotlivá stvoření budou nejprve představena tak, jak je ve svých dílech zobrazuje Sapkowski. Následně budou komparována se slovanskou mytologií, a to zejména na konkrétních dokladech ze zaklínačské série.

Cílem této práce je analyzovat slovanskou mytologii v sérii *Zaklínač* – rozpoznat jednotlivé motivy vycházející z bájesloví Slovanů a následně je porovnat s původním zněním folklóru. Práce se pokusí poukázat na jeho fragmenty, které Sapkowski ve svých příbězích využívá, a naopak na části, které jsou výrazně odlišné od lidového znění.

2 Mytologie

Příběhy provází lidstvo snad již odnepaměti a v různých podobách přetrvávají dodnes. Jistou formou je i mytologie, která bývá nazývána bájeslovím. Právě ta nám vykládá příběhy, které vycházejí z náboženství starých národů. Stejně jako staré národy se i mytologické příběhy časem vyvinuly a přetvořily, uvádí Tůma Cimrhanzl.⁴ Proto se v této úvodní kapitole budeme zabývat obecným významem mytologie a mýtů jako takových.

Imre Trenscsényi-Waldapfel ve svém díle *Mytologie* tvrdí, že řečtí vědci považovali za zakladatele mytologie Homéra a Hesioda. V kontextu však také uvádí, že původní forma mýtu se utvářela vlivem vývoje řecké kultury dlouhá staletí před érou těchto dvou básníků.⁵ Dá se tedy předpokládat, že oba autoři si uvědomovali význam mýtu z ústních podání, která se tradovala napříč generacemi, a dokázali jej rozvést do prvních básnických děl obrovského významu.

Nutno podotknout, že proti řecké poezii, respektive jejímu mytologickému obsahu, se celkem ostře ohradila filozofie. Nejvýraznějším byl zřejmě Xenón, který oba výše zmíněné básníky osočil, že si mýty vymysleli, aby obvinili bohy ze zla, jehož tvůrci jsou lidé samotní, jak předkládá Waldapfel. Empedoklés ve stejném období tvrdil, že bohové jsou alegoriemi nejen živlů. Alegorické výklady přetrvaly až do středověku.⁶ Waldapfel následně také dodává, že mýty jsou od náboženství neoddělitelné, neboť svými hrdiny a nadpřirozenými schopnostmi plynule navazují na náboženské představy jednotlivých národů.⁷

Otázku, zda mytologie přesahuje rámec svého působení a přerůstá do stádia náboženství, rozebírá v úvodu knihy *Světové mytologie: nábožensko mytologické systémy národů světa*⁸ Zsuzsa Kulcsárová. Autorka dochází k podobnému závěru jako polský religionista a mytolog Tadeusz Margul – mytologie tvoří prvotní civilizační systém, je jakýmsi základem společenské organizace a nutnou složkou každého tradičního náboženství, ale ačkoliv do této oblasti hluboce zasahuje, sama o sobě náboženstvím není.

⁴ CIMRCHANZL, Tůma. *Mythologie, čili, Bájesloví Řekův a Římanův*. Plzeň: Vendelín Steinhauser, 1879, s. (V)–(1).

⁵ TRENSCSÉNYI-WALDAPFEL, Imre. *Mytologie*. Praha: Odeon, 1967, s. 10.

⁶ STEBLIN-KAMENSKIJ, Ivan Michajlovič. *Mýtus a jeho svět*. Překlad Libuše Kozáková. Praha: Panorama, 1984, s. 8–9.

⁷ Tamtéž, s. 11–13.

⁸ KULCSÁROVÁ, Zsuzsa. *Světové mytologie: nábožensko-mytologické systémy národů světa*. Praha: Orbis, 1973.

Za mytologii považuje systém mýtů, v druhotném významu také vědu, která se jejich studiem a výkladem zabývá.⁹

Pro začátek je tedy nutné rozebrat si pojem mýtus. Pochopení obsahu tohoto termínu je nezbytné pro samotný rozbor a poznání odrazů mytologie v díle Andrzeje Sapkowského.

2.1 Mýtus

Encyklopedie literárních žánrů Dagmar Mocné definuje heslo mýtus následovně: „*Mýtus, čes. báje; z řec. mytheuein = vyprávět; řec. mythos = smyšlené vypravování, příběh, též ‚slovo‘ ve smyslu definitivního výroku, slovo vycházející z neznámého zdroje – na rozdíl od řec. logos, což znamenalo ‚slovo‘ ve smyslu pravdy rozumově dokazatelné; kořen slova značí též němý a tichý, srv. lat. mutus; příbuzný slovanský kořen mysl.*“¹⁰

Slovo mytologie, případně mýtus, zřejmě použil poprvé Platón, který mýtem nazval vyprávění, které pojednává pouze o smyšlených postavách.¹¹ Pojem mýtus, respektive *mythos*, tak v prvopočátcích nesl význam slova či příběhu. Podle Roye Willise začal být výrazně užíván až s Hérodotovými dějinami řecko-perských válek. Až s postupem času začaly být mýty ztotožňovány spíše s klamnými vyjádřeními a vzdalovat se od pojmu *logos*, tedy pravdivého slova. Odtud se vzala myšlenka, která předkládá, že pravdu – původce *logu* – lze určit vždy, zatímco *mythos* je dílem anonymního autora a je zasazen do starého, jen těžko definovatelného období.¹²

Mýty tedy obecně lze považovat za nerealistické příběhy, které vypráví o nadpřirozenu, nikoliv o reálně prokazatelných událostech, nerozlišují pravdivost a smyšlenost. Peterka dále uvádí, že mýty popisují události, které se odehrály ještě před dějinami, čímž se liší od historie.¹³ Karl Kerényi k tomuto bodu dodává, že

⁹ KULCSÁROVÁ, Zsuzsa. *Světové mytologie: nábožensko-mytologické systémy národů světa*. Praha: Orbis, 1973, s. 13–15.

¹⁰ PETERKA, Josef. Mýtus. In: MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 400. ISBN 80-7185-669-X.

¹¹ DAY, Malcolm. *100 postav klasické mytologie: seznámte se s fascinující historií řeckých a římských bohů*. Praha: Metafora, 2008, s. 4–5. ISBN 978-80-7359-139-7.

¹² WILLIS, Roy, ed. *Mytologie světa: ilustrovaný průvodce*. Překlad Jovana Dědovská. Praha: Slovart, 1997, s. 10. ISBN 80-7209-034-8.

¹³ PETERKA, Josef. Mýtus. In: MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 400. ISBN 80-7185-669-X.

elementárním prvkem každé mytologie je návrat k počátkům a prvotnosti, přičemž se nejedná o generalizaci tématu.¹⁴

Kulcsárová k tomuto dodává následující: „V naší době se pod pojmem ‚mýtus‘ v širším smyslu chápou historicky nepodložené příběhy o bájných postavách a krajích, například pověsti o historicky nedoložených, bájných zakladatelích panovnického rodu nebo o neexistujících zemích blahobytu apod.“¹⁵

Ačkoliv mytické příběhy nefungují na bázi logiky běžné reality, nelze všechny mýty považovat za zcela klamné zkazky, které nikterak nepopisují realitu. Ukázkovým dokladem je Homérova trójská válka. Houtzager ve své publikaci *Encyklopedie řecké mytologie* prezentuje tvrzení, jež po mnohá léta stavělo trójskou válku do řady smyšlených mýtů. Až amatérský německý archeolog Heinrich Schliemann narazil v 70. letech 19. století na vykopávky dávných měst, které potvrdily, že Trója nejen zřejmě existovala v místech, která Homér vyličil, ale taktéž patrně odpovídá i jeho datování ohledně zániku města.¹⁶

Mýty se těšily popularitě po celá staletí, přičemž jejich oblíbenost je dodnes předmětem zkoumání. Například Giambattista Vico se ve svých spisech snažil dokázat podstatu mýtů, kterou spatřoval ve snaze metaforicky osvětlit neznámé jevy týkající se nejen života, ale i vesmíru.¹⁷

Lidé zpočátku nerozuměli světu kolem sebe. Jevy, u nichž nedokázali nalézt vysvětlení za pomoci vědění, měli tendenci si vysvětlovat vlastním způsobem. A právě této lidské potřebě nalézt pro vše jednoznačné objasnění posloužily mýty o bozích a hrdinech, jak ostatně říká i Houtzager. Zdánlivě nevysvětlitelné přírodní jevy snadno vyložila personifikace boha či bohyně, kteří vládli nadpřirozenými schopnostmi. Postupem času tak vznikla komplikovaná a spleťtá síť mýtů.¹⁸ Kulcsárová taktéž zmiňuje, že v prvopočátcích vývoje společnosti mytologie umožňovala vysvětlit lidské úzkosti z neznámých přírodních sil. „Lidé se cítili součástí přírody, ‚subjecti mundi‘. Až vyšší etický princip monoteismu povznesl vědomí lidí nad přírodu a uvolňoval cestu vědeckému poznávání světa.“¹⁹ Ostatně i Kerényi charakterizuje mýtus v primitivní

¹⁴ KERÉNYI, Karl. *Věda o mytologii*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1995, s. 13. ISBN 80-85880-06-7.

¹⁵ KULCSÁROVÁ, Zsuzsa. *Světové mytologie: nábožensko-mytologické systémy národů světa*. Praha: Orbis, 1973, s. 12–13.

¹⁶ HOUTZAGER, Guus. *Encyklopedie řecké mytologie*. Překlad Hana Válková. Čestlice: Rebo, 2003, s. 18. ISBN 80-7234-287-8.

¹⁷ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy a společné přirozenosti národů*. Překlad Martin Quotidian a Jaroslav Kudrna. Praha: Academia, 1991. ISBN 80-200-0051-8.

¹⁸ HOUTZAGER, Guus. *Encyklopedie řecké mytologie*. Překlad Hana Válková. Čestlice: Rebo, 2003, s. 7. ISBN 80-7234-287-8.

¹⁹ KULCSÁROVÁ, Zsuzsa. *Světové mytologie: nábožensko-mytologické systémy národů světa*. Praha: Orbis, 1973, s. 23–24.

společnosti jako žitou realitu, skutečnost, již domorodci věří jako síle zjevené v prvotních dobách, jež ovlivňuje nejen osudy lidí, ale také celého světa. Tento autor považuje báje nejen za rituální návody, ale také za tzv. vodítka pro morální činy a chování.²⁰

Zdeněk Váňa mýtus klasifikuje jako prvek, který nelze oddělit od lidského vědomí. Takový prvek podle něj nezaniká, ale transformuje se. Jistý rozdíl spatřuje ve vnímání mýtu. V minulosti mu náleželo ovládnutí celé lidské mysli, naopak dnes je pouze součástí podvědomí.²¹ Loren Auerbachová ve spolupráci s Arthurem Cotterellem ve své publikaci *Mytologie: bohové, hrdinové, mýty*²² považuje za věrohodný model výkladu mýtu tezi Carla Gustava Junga z počátku 20. století. Z jeho tvrzení plyne, že mýty jsou součástí kolektivního nevědomí, které pochází z dávných zkušeností lidstva.²³

Podle Ivana Michajloviče Steblin-Kamenského ovšem Jung necílí na přímé dokázání svého tvrzení, nýbrž se snaží apelací na čtenářovo podvědomí vtisknout jakousi víru v tento výrok.²⁴ „Říká, že potřebujeme mytické příběhy, abychom dodali smysl zmatku naší společnosti a naší vlastní psychiky. Mýty jsou hlasem pravdy našeho podvědomí a Jung věří, že bohové, bohyně a hrdinové mýtů ztělesňují aspekty tvořivosti, chytrosti, žalu, radosti, agrese a extáze.“²⁵ Tato koncepce velmi ovlivnila literární vědu.²⁶

Takové prožitky, respektive jejich realizaci Váňa spatřuje v rituálech a slavnostech či obřadech.²⁷ Existuje řada škol, které poukazují na fakt, že rituály mýtům předcházely, a že právě rituály daly vzniknout prakticky čemukoliv.²⁸ Samuel Noah Kramer o této tendenci doslovně tvrdí, že „mýtus nebyl ve své podobě ničím jiným než ‚vysloveným ritem‘, že mýtus a rituál byly prakticky dvě strany téže kultovní mince.“²⁹

Steblin-Kamenskij toto tvrzení rozvádí o myšlenku popularizace teorie o obřadech. „Z obřadů pocházely posvátné knihy různých národů, legendy, pohádky, epická díla, dětské hry, Shakespearovy komedie a tragédie, dokonce i realistické romány. [...] Jeden její obhájce dokonce tvrdil, že obřadními texty jsou nejen všechny mýty, ale že také všechny obřady jsou obměnou jednoho ‚praobřadu‘ – obětování posvátného krále.“³⁰

²⁰ KERÉNYI, Karl. *Věda o mytologii*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1995, s. 11–13. ISBN 80-85880-06-7.

²¹ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 37. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

²² AUERBACH, Loren et al. *Mytologie: bohové, hrdinové, mýty*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-778-4.

²³ Tamtéž, s. 10.

²⁴ STEBLIN-KAMENSKIJ, Ivan Michajlovič. *Mýtus a jeho svět*. Překlad Libuše Kozáková. Praha: Panorama, 1984, s. 22.

²⁵ BAILEY, Greg et al. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print, c2006, s. 12-13. ISBN 80-7321-184-X.

²⁶ STEBLIN-KAMENSKIJ, Ivan Michajlovič. *Mýtus a jeho svět*. Překlad Libuše Kozáková. Praha: Panorama, 1984, s. 25.

²⁷ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 37. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

²⁸ STEBLIN-KAMENSKIJ, Ivan Michajlovič. *Mýtus a jeho svět*. Překlad Libuše Kozáková. Praha: Panorama, 1984, s. 19.

²⁹ KRAMER, Samuel Noah, ed. *Mytologie starověku*. Překlad Dana Šťovičková. Praha: Orbis, 1977, s. 7.

³⁰ STEBLIN-KAMENSKIJ, Ivan Michajlovič. *Mýtus a jeho svět*. Překlad Libuše Kozáková. Praha: Panorama, 1984, s. 19.

Rolí mýtu se zabýval také anglický etnograf Bronislaw Malinowski. Dle jeho studií má mýtus zásadní společenskou roli, neboť plní nejrůznější funkce, objasněním uspořádání společnosti počínaje.³¹ Kerényi si Malinowského bádání vykládá způsobem, že mýtus nic nevysvětluje, pouze předkládá precedens jako ideál. „*Vysvětlení*‘ ve smyslu *,intelektuálního úsilí*‘ shledává neadekvátní. Ale v jiném smyslu, totiž že mytologie činí pro své nositele něco *,jasným*‘ (klar), aniž by je zatěžovala, lze slovo *,vysvětlení*‘ (Erklärung) použít.“³²

Mýty podle Malinowského těsně vstupují do všech stránek života, do něhož přirozeně spadají i obřady. Pozdější studie ovšem objasnily, že ačkoliv mnohé výklady mýtů vychází z obřadů či rituálů popisují, každá společnost také disponuje mýty, které nejsou s obřady nikterak svázány. Jako příklad může posloužit národ Křováků, který má mnoho mýtů, ale jen pramálo obřadů. Některé mýty byly dokonce využívány při rituálech, ačkoliv nejsou rituálními texty.³³ Z tohoto vyplývá, že mýtus je s obřadem spojen naprosto náhodnou formou a nelze předpokládat, že báje byly ovlivněny vznikem obřadů či naopak.

Auerbachová dále uvádí, že jádrem mýtů je božství, které plynule navazuje na otázku lidské existence. Jako příklad mohou posloužit nejstarší dochované mýty Sumerů, v nichž je patrná víra v božstvo, které sestoupilo z nebes. Panovník byl bohy vybrán, aby spravoval božské statky. Lidé potom byli stvořeni, aby bohové nemuseli vykonávat těžkou práci na polích.³⁴

V polyteistických systémech obecně panuje sepětí s přírodou. Dle Kulcsárové dochází k jednoduché personifikaci bohů do přírodních jevů, jako je např. déšť, vítr či měsíc, případně do jevů hospodářských nebo sociálních. V běžné mytologii tak není problém nalézt boha lovu nebo rolnictva. Zároveň shledává jako pochopitelné, že „v panteonu válečných a bojových národů bylo významné místo vyhrazeno bohům války. Aztékové nebo Samoané jich měli dokonce několik.“³⁵

Na rozdíl od monoteistických systémů se polyteistická náboženství zaměřovala hlavně na zabezpečení života a blahobytu. V primitivních společnostech dle Kulcsárové

³¹ STEBLIN-KAMENSKIJ, Ivan Michajlovič. *Mýtus a jeho svět*. Překlad Libuše Kozáková. Praha: Panorama, 1984, s. 20.

³² KERÉNYI, Karl. *Věda o mytologii*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1995, s. 12. ISBN 80-85880-06-7.

³³ Tamtéž, s. 20.

³⁴ AUERBACH, Loren et al. *Mytologie: bohové, hrdinové, mýty*. Praha: Slovart, 2007, s. 8–9. ISBN 978-80-7209-778-4.

³⁵ KULCSÁROVÁ, Zsuzsa. *Světové mytologie: nábožensko-mytologické systémy národů světa*. Praha: Orbis, 1973, s. 20–21.

převládal názor, že pakliže chce člověk dosáhnout svého cíle, musí s bohy spolupracovat, protože příroda mu nic nevydá zadarmo.³⁶

Mýty jakožto kolektivní nevědomí vycházejí nejen z přírodních personifikací, ale hlavně z lidských zkušeností – ty se ovšem různí a vzniká tak rozpor. Willis ohledně tohoto tématu hojně zmiňuje vyčerpávající rozборы antropologa Clauda Lévi-Strausse. Jeho výzkum v oblasti lidských rozporů se zakládá zejména na předpokladu, že autoři jednotlivých mýtů neshodu řeší uváděním tzn. binárních protikladů – např. muž a žena, léto a zima, oheň a voda.³⁷ Ve svém bádání hojně využívá lingvistické teorie včetně jejich termínů, které zřejmě plní funkci metafor. Ačkoliv se v jeho rozbořech rovněž objevují matematická znaménka či vzorce a dá se tedy usuzovat, že usiluje o přesnost, v kombinaci s metaforickými výklady lingvistických pojmů dosahuje pravého opaku.³⁸

Vzhledem k úspěšné aplikaci teorie binárních protikladů na mytologická bádání v oblastech Indie či Afriky jej lze považovat za úspěšný, nicméně stále zanechává mnoho nezodpovězených otázek. Podle Willise je jednou z nich např. struktura vyprávění. Lévi-Strauss tvrdí, že člověk je schopen pochopit smysl vyprávění, aniž by bylo potřeba řadit jednotlivé epizody chronologicky za sebe. Opačný názor ovšem zastává ruský folklorista Vladimír Jakovlevič Propp – podle něj má naopak struktura zásadní význam.³⁹

Za mytologii lze dnes tedy považovat prakticky vše, co spadá do oblasti filozofie, náboženství a vědy. Mýty se totiž konstantně mění a vyvíjejí, přičemž jejich významy stále pocházejí z tradice celého lidstva, jak ostatně tvrdí Willis.⁴⁰

Není pochyb, že mytologie se opět stala populárním žánrem. Arthur Cotterell příčinu popularity spatřuje v upřímnosti.⁴¹ Patrně nejznámějším autorem 20. století, který z mytologických prvků nejen hojně čerpá, ale vytváří si prakticky vlastní bájesloví, je J. R. R. Tolkien. V jeho dílech, zejména potom v trilogii *Pán prstenů* a navazujících knihách, si převzatou mytologii přetváří ku obrazu svému. To ostatně svědčí o faktu, že mýty nezanikly – jsou stále kolem nás a neustále se obměňují.

Mircea Eliade v závěru své publikace *Mýtus a skutečnost* uvádí následující: „V literatuře cítíme daleko silněji než v ostatních uměních vzpouru proti historickému

³⁶ KULCSÁROVÁ, Zsuzsa. *Světové mytologie: nábožensko-mytologické systémy národů světa*. Praha: Orbis, 1973, s. 22.

³⁷ WILLIS, Roy, ed. *Mytologie světa: ilustrovaný průvodce*. Překlad Jovana Dědovská. Praha: Slovart, 1997, s. 13. ISBN 80-7209-034-8.

³⁸ STEBLIN-KAMENSKIJ, Ivan Michajlovič. *Mýtus a jeho svět*. Překlad Libuše Kozáková. Praha: Panorama, 1984, s. 29.

³⁹ WILLIS, Roy, ed. *Mytologie světa: ilustrovaný průvodce*. Překlad Jovana Dědovská. Praha: Slovart, 1997, s. 13. ISBN 80-7209-034-8.

⁴⁰ Tamtéž, s. 16.

⁴¹ COTTERELL, Arthur. *Encyklopedie mytologie: antická, keltská, severská*. Čestlice: Rebo, 2000, s. 6–7. ISBN 80-7234-139-1.

*času, touhu vstoupit do jiných časových rytů, než jsou ty, v nichž musíme žít a pracovat. Můžeme se ptát, zda bude tato touha překonat vlastní historický a osobní čas a vnořit se do ‚cizího‘, extatického nebo fantastického času někdy vymýcena. Pokud přetrvává, můžeme říci, že v moderním člověku stále zůstávají přinejmenším jisté zbytky ‚mytologického chování‘. Jeho stopy se ukazují i v touze po znovunalezení intenzity, se kterou člověk zakoušel nebo poznával něco poprvé, po obnovení dávné minulosti, blažené doby ‚počátku‘.*⁴²

Tato kapitola přiblížila obecné informace ohledně mýtu a samotné mytologie. Mýtus v dávných dobách poskytoval lidem odpovědi na otázky a skutečnosti, které si nedokázali zdůvodnit jiným způsobem. Sloužil nejen jako součást rituálů a obřadů, ale také představoval morální hodnoty. Ačkoliv byly tehdejší otázky zodpovězeny vědou a pokrokem, mýty tvořící mytologickou síť nezanikly – v pozměněné podobě jsou přítomny dodnes.

⁴² ELIADE, Mircea. *Mýtus a skutečnost*. Praha: OIKOYMENH, 2011, s. 137. ISBN 978-80-7298-462-6.

3 Slovanská mytologie

Práce je soustředěna především na slovanskou mytologii, jejíž základy rozebereme v této kapitole. Představíme slovanský panteon a předložíme základní informace týkající se nebožských mytologických postav.

Kořeny slovanské mytologie jsou lidstvu prakticky neznámé. Z jejich počátků existuje jen málo doložitelných poznatků, které začínají být konkrétnější až v 10. století. Váňa se zmiňuje, že Slované od 6. století zřejmě uznávali skupinu bohů, kteří měli rozdělené funkce. Uvádí také, že nehledě na to, zda se jednalo o božstvo dobové či místní, jeden z bohů měl hlavní roli.⁴³

Někteří badatelé, např. polský historik Henryk Łowmiański, se ovšem domnívali, že Slované na počátku nevyznávali bohy tak, jak je popsáno výše. Váňa jako důvod této domněnky uvádí zejména nedostatek informací. Łowmiańského teorie je postavena na základech představy prvotních Slovanů, kteří údajně znali pouze božstvo nebes. Ostatní bytosti byly řazeny jako bytosti nižšího řádu.⁴⁴

Dostupné prameny se však v mnohých informacích rozcházejí. Např. Łowmiańského schematické pojetí je v rozporu s historickými či archeologickými poznatky. Jistou shodu nachází Váňa v polyteismu, a to právě díky důkazům ve zmiňovaných archeologických památkách.⁴⁵

3.1 Slovanský panteon

Samotné slovo panteon původně označovalo antický chrám zasvěcený všem bohům. Přeneseně se tak začalo říkat jakémusi souhrnu uctívaných božstev.⁴⁶ Konkrétně u slovanského panteonu lze říci, že existuje jen malé množství informací o široce prostorově rozšířeném náboženství, jehož existence jistě není zanedbatelná.

Rozdílné poznatky jsou také patrné na množství rozdílných panteonů. Není tedy úplně jasné, jak jednotlivé bohy seřadit hierarchicky – někteří byli dáni všem Slovanům, jiní zase vyplňovali funkci menších místních božstev vázaných např. na region. Profantová a Profant ve své publikaci hovoří o vladimírovském a pobaltském panteonu. Zatímco ve

⁴³ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 63. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

⁴⁴ Tamtéž, s. 62.

⁴⁵ Tamtéž, s. 63.

⁴⁶ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 153. ISBN 80-7277-219-8.

vladimírovském stojí nejvýše bůh Perun a některá božstva s rozhodujícím významem pro východní Slované v něm naprosto chybí,⁴⁷ u pobaltského panteonu se můžeme jen domnívat jeho celistvý obsah. Prvotní informace totiž pochází ze zprávy kronikáře Thietmara Mersenburgského, která se zmiňuje o svatyni v Retře, a zejména o sochách bohů označených cedulkami. Hlavním bohem je dle této kroniky Svarožič.⁴⁸

Jistý rozpor ovšem přináší Hermoldova kronika ze 12. století a její následující tvrzení: „*I rozmohly se za oněch dnů po veškeré Slávii mnohonásobné modlářství a pověrečné bludy. Neboť mimo háje a domácí bužky, jimiž venkov i města oplývaly, první a nejhlavnější byl Proven, bůh země aldenburské, Živa, bohyně Polabanů, Radigast, bůh země bodrcké.*“⁴⁹ Profantová a Profant z tohoto usuzují, že polabské pohanství bylo minimálně ve 12. století zmatené a nepřehledné.⁵⁰ Lze také vyvodit, že ani vzájemné postavení jednotlivých bohů není jisté, ačkoliv se od 10. století můžeme setkat s úvahami a pokusy vztahy hierarchicky uspořádat.⁵¹ Podle Profantové a Profanta existuje hypotéza, v níž slovanský panteon odpovídá struktuře makrokosmu, tzn. existuje jakýsi hlavní bůh přebírající pozici vládce, dále bohové nebeští a pozemští a bůh spojující obě sféry. Otázkou ovšem zůstává, proč není zastoupena i sféra podsvětí.⁵²

Za jistý základ tedy skutečně můžeme považovat polyteismus. Váňa řadí mezi hlavní božstva Svaroga, Svarožice-Dažboga, Peruna a Vela, ovšem ani dle něj není vyloučeno, že byl panteon širší.⁵³ Dle této hypotézy se dá předpokládat, že všichni ostatní bohové mají pouze lokální význam.

3.1.1 Perun

Mezi hlavní bohy patří nepochybně Perun. Stojí v čele slovanského panteonu jako bůh hromu, blesku a bouře. Toto považuje Váňa za většinový rys mytologie vzniklé z indoevropských kořenů.⁵⁴ Václav Rozum chápe Peruna taktéž jako boha spravedlnosti

⁴⁷ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 154–155. ISBN 80-7277-219-8.

⁴⁸ Tamtéž, s. 155.

⁴⁹ HELMOLD. *Helmolda, kněze buzovského Slovánská kronika*. Překlad Karel Vrátný. Praha: Vyšehrad, 1947, s. 84.

⁵⁰ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 156. ISBN 80-7277-219-8.

⁵¹ Tamtéž, s. 154.

⁵² Tamtéž, s. 154.

⁵³ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 66. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

⁵⁴ Tamtéž, s. 70.

a obecně vládne větrnému elementu, tedy např. i vzduchu.⁵⁵ Dá se tedy předpokládat, že se jeho funkční sféra postupem času rozšířila.

Paralelní sepětí s řeckým Diem lze vypočítat např. v bulharském překladu Alexandreidy z 10. století. Zde je Alexandr Veliký považován za Perunova syna. Pojmenování tohoto boha je čistě slovanského původu. Kořen vychází ze slovesa „prát“ či „bít“ a je posílen koncovkou -un. Doslovným překladem by tedy bylo „ten, kdo silně pere“.⁵⁶ Etymologické vlastnosti lze nalézt v mnoha příslovích, z českých zejména: „Hrom do tebe!“⁵⁷ Podle některých pramenů je slovo „perun“ doslovným překladem hromu. Podobná rčení lze totiž najít např. v Bělorusku, na Slovensku, v Polsku či Bulharsku.⁵⁸ V Čechách je toto pojmenování dochováno jako vlastní jméno v soupisu zemřelých z druhé poloviny 12. a počátku 13. století.⁵⁹ Zahraniční folklor hovoří o Perunovi ještě v 19. století, doklady jsou např. na Slovensku, v Maďarsku, či Chorvatsku.⁶⁰ U dalších Slovanů je Perunův kult doložen nepřímo.⁶¹

Nejčastější zmínky o tomto bohu se objevují v oblastech východních Slovanů, kde jako doklad slouží *Povesti vremennych let*, z nichž nejstarší zmínka pochází z roku 907. Od roku 980 je jméno tohoto boha spjato s modlami v Kyjevě či Novgorodu.⁶² U jižních Slovanů nelze Perunovo působení doložit jménem, nicméně i zde působí bůh, který ovládá blesky.⁶³

„Perún neměl z počátku žádného vyobrazení, teprve později vyobrazen byl v božnici, jež u prostřed doubravy stála a do níž dvě brány vedly, v postavě starce, stojícího na sloupu v šatě řásnatém, hlava jeho černovlasá byla korunou ozdobena, tvář zamračenou kryl hustý, kudrnatý vous, na nohou měl škorně, levou nohou opíral se o zvonec, v pravé ruce držel lesklou měděnici a v levé korouhev.“⁶⁴

⁵⁵ ROZUM, Jan Václav. *Slovanské bájesloví*. Praha: Nákladem Rozumovým, 1857, s. 6.

⁵⁶ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 70. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

⁵⁷ RIEGER, František Ladislav. Perun. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 128. ISBN 978-80-87112-25-0.

⁵⁸ ROZUM, Jan Václav. *Slovanské bájesloví*. Praha: Nákladem Rozumovým, 1857, s. 10.

⁵⁹ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 162. ISBN 80-7277-219-8.

⁶⁰ Tamtéž, s. 163.

⁶¹ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 72. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

⁶² Tamtéž, s. 70.

⁶³ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 162. ISBN 80-7277-219-8.

⁶⁴ ROZUM, Jan Václav. *Slovanské bájesloví*. Praha: Nákladem Rozumovým, 1857, s. 6.

Karel Jaromír Erben ve svých spisech Peruna popisuje dle litevsko-pruské mytologie. Popis se trochu liší, hovoří o muži v rozhněvané grimase a s rudým obličejem, který má okolo hlavy znázorněny plameny.⁶⁵

Perunovým atributem je sekera. V souvislosti s řeckou parafrází symbolizuje blesk, kterým Perun vládne. Profantová toto tvrzení dokládá církevní zprávou, v níž je uváděna jako sekera letící a ohnivá⁶⁶ – takový úkaz na Rusi symbolizoval blesk. Váňa jej přirovnává ke kladivu Mjölhnir germánského Thora. Atributem se sekera stala zřejmě také proto, že se jednalo o populární slovanskou zbraň.⁶⁷ Malé sekyrky se na Rusi vyráběly jako ochranné amulety, a to zejména v 11. a 12. století.⁶⁸ Podle Váni měly zajistit božskou ochranu či propůjčit jejich vlastníkovu Perunovu sílu.⁶⁹

Perun je nepochybně spjat s dubem, který se objevuje v různých pramenech a v nejrůznějších podobách. Polabští Slované v listinách *Perumův dub* uvádějí jako hraniční předěl,⁷⁰ Rozum upomíná, že před Perunovou sochou kněží udržovali oheň z dubového dříví, jehož vyhasnutí se trestalo smrtí,⁷¹ a Váňa podotýká metaforické spojení nejsilnějšího a nejtvrdšího stromu s vládnoucím bohem.⁷² Z toho lze usoudit, že mu byl dub zasvěcen.

Kromě dubu byl Perunovi zasvěcen čtvrtek, který polabští Slované označovali jako perendan.⁷³ Zde lze opět vyzorovat paralelu se severským Thórem, neboť z jeho jména byl odvozen právě název čtvrtek, angl. *Thursday*.⁷⁴ Na Rusi slavil Perun svátek zřejmě v červenci. Patrně mu byl kromě dubu zasvěcen také kosatec nazývaný perunika.⁷⁵

3.1.2 Veles

Erben říká, že Aleksandera Gieysztor uvádí boha Velesa na druhém místě, a to zejména kvůli nejzřetelnějšímu vystupování. Veles, jindy také Volos, je dle tohoto

⁶⁵ RIEGER, František Ladislav. Perun. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 128. ISBN 978-80-87112-25-0.

⁶⁶ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 162. ISBN 80-7277-219-8.

⁶⁷ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 71. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

⁶⁸ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 162. ISBN 80-7277-219-8.

⁶⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 72. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

⁷⁰ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: nákladem J. Otty, 1907, s. 146.

⁷¹ ROZUM, Jan Václav. *Slovanské bájesloví*. Praha: Nákladem Rozumovým, 1857, s. 6.

⁷² VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 72. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

⁷³ Tamtéž, s. 72.

⁷⁴ KADEČKOVÁ, Helena. *Soumrak bohů: severské mýty a báje*. Praha: Aurora, 1998, s. 233. ISBN 80-85974-98-3.

⁷⁵ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 163–164. ISBN 80-7277-219-8.

dokladu bůh magie, přísahy a záhrobí.⁷⁶ Václav Rozum nicméně tvrdí, že tento bůh má za úkol chránit domácí dobytek.⁷⁷ Podobný názor zastává i Váňa: „Vzhledem k jeho hospodářské funkci, tak důležité pro život společnosti, uctívali Velesa odedávna patrně všichni Slované, i když ne vždy pod stejným jménem.“⁷⁸ Jako příklad uvádí makedonský folklor, ve kterém figuruje víla Vela.⁷⁹ Profantová jej klasifikuje jako ochránce stád, zejména skotu, ale částečně i čarodějů. V některých zmínkách je uveden jako bůh blahobytu, což zřejmě vychází ze společenského posunu – hojné stádo dříve poukazovalo na velký majetek, a tím pádem i dostatek.⁸⁰

Na zemědělskou činnost poukazuje i Máchal, a to zejména ruskými tradicemi. O žních je například zvykem několik posledních klasů svázat dohromady. Tento obřad popisuje jako „zavinovati Velesovi bradu“.⁸¹ Mezi další zvyky patří také třeba tzv. zaklínání skotu na Velesův svátek 6. ledna, kdy je každý kus stáda před prvním vyhnáním na pastvu pokropen vodou. Za atributy tohoto boha lze považovat falické symboly, které byly objeveny díky archeologickým nálezům.⁸²

Obecně lze vyvodit, že se jedná o boha zaštiťujícího hospodářské funkce a všeobecnou hojnost. Z takové důležitosti pro lid ostatně vyplývá i Velesovo vysoké postavení ve slovanském panteonu.

Výše uváděná spojnice se záhrobím pochází pravděpodobně z litevského výrazu „véles“, kterým jsou označovány duše zemřelých, či dokonce přímo vládce mrtvých. Podle Váni u Velesa nelze vyloučit starobylou funkci boha podsvětí, ani fakt, že mohl představovat Perunův protiklad. V takovém případě by se jednalo o představitele pozemských sil, které Váňa chápe nejen jako parafrázi pro říši zemřelých, ale také jako analogii k zemské půdě a jejímu bohatství.⁸³

Máchal v této souvislosti tvrdí, že Veles nabýval v Čechách podobného významu. „Velesa znali také staří Čechové. Jméno jeho vyskytuje se často v staročeských památkách, ale pozbylo již svého prvotního významu a znamená prostě běs nebo čerta,

⁷⁶ KALETA, Petr. Slované bájeslovné bádání od přelomu 19. a 20. století. In: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 76. ISBN 978-80-87112-25-0.

⁷⁷ ROZUM, Jan Václav. *Slovanské bájesloví*. Praha: Nákladem Rozumovým, 1857, s. 15.

⁷⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 75. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

⁷⁹ Tamtéž, s. 75.

⁸⁰ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 229. ISBN 80-7277-219-8.

⁸¹ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: Nákladem J. Otty, 1907, s. 150.

⁸² PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 230. ISBN 80-7277-219-8.

⁸³ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 76. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

na př.: *„Ký jest čert, aneb ký je veles, aneb ký zmek tě proti mně zbudil?“*⁸⁴ Pozůstatky po této démonické postavě lze doložit ještě v 16. století.⁸⁵

3.1.3 Svarog

Jedním z bohů známých všem Slovanům je také Svarog. Nezřídka je v pramenech uváděn jako prabůh, bůh bohů a pán všehomíra.⁸⁶ Etymologie jména napovídá, že se jedná o boha ohně – skládá se totiž z kořene *svar*, který je zřejmě staroindický a značí světlo, Slunce či nebe. Slovanský tvar *svariti* naznačuje analogii ohně.⁸⁷ Mimo to je považován za stvořitele všech ostatních bohů.⁸⁸

Slované jej vnímali jako zosobnění řeckého Hefaista, nebeského kováře, k čemuž vcelku jasně odkazuje baltský mýtus o kováři, který ukoval Slunce a následně jej umístil na oblohu. Jiná legenda uvádí, že bůh Svarog lidem seslal na zem kleště, díky nimž začali kovat nářadí.⁸⁹

*„Zdá se tedy, že Svarog byl zosobněním nebeského světla a tepla (ohně) jako nebeský kovář, tvůrce všech věcí i společenských zákonů, jakýsi slovanský Bůh Otec, který patřil ke starší generaci bohů zatlačené později do pozadí; proto se např. neobjevuje v kyjevském panteonu Vladimira Velikého.“*⁹⁰ Je poměrně jasné, že Svarog byl na vrcholku celého panteonu. Zřejmě byl postupem času vystřídán jinými bohy, patrně se jedná o jeho syna Svarožiče-Dažboga.

3.1.4 Svarožič-Dažbog

Synem Svaroga je zřejmě Svarožič. Byl znám pod různými jmény, která se podle Váni odvíjí od jeho přívlastků. *„Již citovaná vsuvka z Ipatějevského rukopisu nazývá syna Svarogova Dažbog a srovnává ho s řeckým bohem slunce Héliem.“*⁹¹ S největší pravděpodobností se tedy jedná o jednoho boha, ačkoliv to jistě nelze říct.

⁸⁴ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: Nákladem J. Otty, 1907, s. 150.

⁸⁵ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 230. ISBN 80-7277-219-8.

⁸⁶ ROZUM, Jan Václav. *Slovanské bájesloví*. Praha: Nákladem Rozumovým, 1857, s. 5.

⁸⁷ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 212. ISBN 80-7277-219-8.

⁸⁸ RIEGER, František Ladislav. Svaroh. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 148. ISBN 978-80-87112-25-0.

⁸⁹ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 212–213. ISBN 80-7277-219-8.

⁹⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 68. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

⁹¹ Tamtéž, s. 69.

Dle etymologického rozboru je jméno Dažbog odvozeno od slovesa „dát“, konkrétně od jeho imperativní podoby „dej“ (daždь). V takovém případě by se jméno dalo překládat jako „bůh – dárce“. Kořen se však může vztahovat také ke staroindickému „dáh-“ znamenající „pálit“.⁹² Máchal božstvo dělí a uvádí, že Svarožič byl bohem ohně⁹³ a Dažbog bohem slunce.⁹⁴ V případě sloučení by se tedy mohlo jednat o slunečního boha ohně, případně o boha, který darem zaštiťuje základní potřeby – oheň a světlo.

Se Svarožičem-Dažbogem se pojí slunovraty a rovnodennosti, v nichž je zřejmě nejvíce uctíván. Váňa připomíná slovanskou tradici „badnjak“, která se s tímto bohem patrně pojí. Zapálená větev či dokonce celý strom je ústředním bodem vánočních oslav.⁹⁵

U Polabských Slovanů bývá Svarožič-Dažbog posléze označován dokonce i jako Radegast. Podle Váni však k tomuto posunu došlo zejména podle místa svatyně, kde byl bůh uctíván.⁹⁶ V kronice Thietmara z Merseburgu se objevuje informace o Riedegosti. Jedná se o sakrální hradiště Retra na území polabského kmene Ratarů.⁹⁷

„V kraji Ratarů stojí hrad Riedegost. [...] V hradu se nalézají jen jedna dřevěná svatyně, která stojí na základech vyrobených z rohů zvířat. Zvenku ji zdobí různé podobizny bohů a bohyň, podivuhodně vyřezané, jak se pozorovateli může zdát. Uvnitř ovšem stojí božstva vytvořená lidskou rukou, každé s vyrytým jménem pod, a pro odstrašení jsou oděna helmami a pancíři. Nejvyšší nese jméno Svarožic.“⁹⁸

Oproti němu Adam Brémský za nejvyššího boha Ratarů považuje právě Radegasta.⁹⁹

3.1.5 Černobog

„Podle svědectví Helmolda Slované při kvasech a připitcích pronášeli zvláštní modlitby ve jméno boha dobrého a zlého, vyznávající, že štěstí závisí na bohu dobrém, neštěstí na bohu zlém. Proto prý nazývali zlého boha Černobohem (Zcernoboch), tj. černým bohem.“¹⁰⁰

⁹² VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 69. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

⁹³ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: Nákladem J. Otty, 1907, s. 135.

⁹⁴ Tamtéž, s. 148.

⁹⁵ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 69–70. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

⁹⁶ Tamtéž, s. 69.

⁹⁷ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 213. ISBN 80-7277-219-8.

⁹⁸ DĚTMAR Z MERSEBURKU. *Kronika*. Překlad Bořek Neškudla a Jakub Žytek. Praha: Argo, 2008, s. 172. Memoria medii aevi; sv. 4. ISBN 978-80-257-0088-4.

⁹⁹ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: Nákladem J. Otty, 1907, s. 137.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 138–139.

Černoboh či Černobog je nazýván bohem tmy a zla. Podle Rozuma byl jeho podobiznou lev, kterého krotili čarodějové hrající na housle.¹⁰¹ Zachovaly se ovšem zmínky líčící jej jako draka, hada i jiná stvoření. Slované jej vnímali jako zimní polovinu zvěrokruhu a připisovali mu veškerá neštěstí, která měly odvrátit slavnostní modlitby.¹⁰²

Jeho protivníkem je podle všeho Bělboh, jasný bůh.¹⁰³

3.1.6 Stribog

Stribog či Stříboh je bohem mrazu a zimy. Etymologie napovídá, že kořen „stri-“ odkazuje na slovo „strnout“, mimo to existují doklady, v nichž jsou např. větry jakožto původci zimy označovány za „vnuky Stribogovy“, jak tvrdí Máchal.¹⁰⁴ Profantová dále uvádí, že se jedná o boha nebeské atmosféry.¹⁰⁵

Stribogovu sochu nechal v Kyjevě vystavět kníže Vladimír Veliký před svým knížecím dvorem¹⁰⁶ vedle Perunovy modly.¹⁰⁷

3.1.7 Triglav

Triglav, jak ostatně již jeho jméno vypovídá, je bůh se třemi korunovanými hlavami označovaný jako panovník trojí říše – nebeské, zemské a podzemní.¹⁰⁸ Tři říše přeneseně značí moc nad vzduchem, zemí i vodou, či konkrétněji světy bohů, lidí a zemřelých. Triglav je podle všeho lokálním bohem.¹⁰⁹

Bohu Triglavovi byl zasvěcen vraník, někdy považován za ohnivého,¹¹⁰ jindy vázán podmínkou, že se na něj nesmí posadit žádný smrtelník.¹¹¹ Kůň měl sedlo zdobené zlatem a stříbrem a za pomoci kopí věštil osud chystaných výprav či válečných střetnutí.¹¹² Lze tedy předpokládat, že Triglav plní také funkci válečnou.

¹⁰¹ ROZUM, Jan Václav. *Slovanské bájesloví*. Praha: Nákladem Rozumovým, 1857, s. 12.

¹⁰² RIEGER, František Ladislav. Černoboh. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 92. ISBN 978-80-87112-25-0.

¹⁰³ Tamtéž, s. 85.

¹⁰⁴ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: Nákladem J. Otty, 1907, s. 151.

¹⁰⁵ PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 209. ISBN 80-7277-219-8.

¹⁰⁶ RIEGER, František Ladislav. Stříboh. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 146. ISBN 978-80-87112-25-0.

¹⁰⁷ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: Nákladem J. Otty, 1907, s. 151.

¹⁰⁸ ROZUM, Jan Václav. *Slovanské bájesloví*. Praha: Nákladem Rozumovým, 1857, s. 5.

¹⁰⁹ PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 222. ISBN 80-7277-219-8.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 222.

¹¹¹ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: Nákladem J. Otty, 1907, s. 133.

¹¹² PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 222. ISBN 80-7277-219-8.

3.1.8 Morana

Moranu Rozum zmiňuje jako bohyni zimy a smrti.¹¹³ To zřejmě pochází z Litevska, kde byla uctívána jako velká matka bohů, která vládne od podzimní do jarní rovnodennosti.¹¹⁴

Morana se zjevuje jako bílá žena, která svým zjevením předpovídá smrt.¹¹⁵ To ostatně napovídá i etymologie jejího jména, kdy kořen „mor-“ či „mar-“ odkazuje v polském jazyce na „smrt“.¹¹⁶ Pojí se s jarním rituálem, který se ve slovanských zemích provádí jako vzpomínka na zemřelé, či „*vítězství života nad smrtí, neb léta nad zimou*.“¹¹⁷ Morana je vypořádána postavou nazývanou „smrtkou“ a je vhozena do vody. Jedná se o parafrázi smrti,¹¹⁸ která je hojně doprovázena lidovými pořekadly a písněmi.¹¹⁹

3.1.9 Živa

Živa či Živěna působí jako Moranin protiklad – jedná se o bohyni či bytost, která má zajišťovat dlouhý a šťastný život. Opět se jedná o bohyni ženskou, která byla dle Rozuma nejčastěji vyobrazována se zlatým jablkem či klasy v jedné ruce a s hroznem vína nebo kvítím se zeleným listem v ruce druhé. Zřejmě díky podobizně obohacené o dlouhé vlasy¹²⁰ ji Václav Hanka přirovnával k bohyni Ceres, ovšem prokázalo se, že jeho výroky pocházejí z falešných glos.¹²¹

Živa je jako bohyně života spjata i s kultem plodnosti země. U východních Slovanů tuto funkci zastává bohyně Mokoš.¹²² Živě byl údajně zasvěcen začátek května, k němuž se váže i etymologie jejího jména – je nazývána též Sívou, přičemž hebrejské slovo „sivan“ značí „máj“. S Živou tak lze patrně spojovat i májové slavnosti, které Slované hojně oslavovali, což dokazují dochované písně.¹²³

¹¹³ ROZUM, Jan Vácslav. *Slovanské bájesloví*. Praha: Nákladem Rozumovým, 1857, s. 10.

¹¹⁴ RIEGER, František Ladislav. Morana. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 122. ISBN 978-80-87112-25-0.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 122.

¹¹⁶ PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 137. ISBN 80-7277-219-8.

¹¹⁷ ROZUM, Jan Vácslav. *Slovanské bájesloví*. Praha: Nákladem Rozumovým, 1857, s. 10.

¹¹⁸ PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 137. ISBN 80-7277-219-8.

¹¹⁹ RIEGER, František Ladislav. Morana. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 122. ISBN 978-80-87112-25-0.

¹²⁰ ROZUM, Jan Vácslav. *Slovanské bájesloví*. Praha: Nákladem Rozumovým, 1857, s. 10.

¹²¹ PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 249. ISBN 80-7277-219-8.

¹²² Tamtéž, s. 249.

¹²³ ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 249. ISBN 978-80-87112-25-0.

3.1.10 Další bohové

Z významnějších bohů lze zmínit ještě Radegasta. Radegast je solárním bohem Ratarů, který posléze přešel i válečnou funkci. Údajně mu náležel chrám v Retře a není vyloučeno, že se jedná o přejetou postavu boha Svarožiče.¹²⁴ Máchal tuto skutečnost mimo jiné vysvětluje tak, že ve svatyni v Retře stálo více božských model.¹²⁵ Radegast slouží jako prostředník mezi Perunem a lidmi. Jeho úkolem je ochraňovat pohostinství a kupectví, později tedy i ochrana válečníků a vítězství.¹²⁶

Rozum tvrdí, že stejného boha uctívali jako Svantovíta,¹²⁷ a to jako nejvyššího boha Polabských Slovanů. Podobností lze nalézt hned několik – opět se jedná o boha solárního, který plní i válečnou funkci. Je mu zasvěcen, stejně jako Radegastu a Svarožičovi, kůň, za jehož pomoci se věštilo. V tomto případě se ovšem jedná o bělouše, který nesměl být nikdy ostříhán.¹²⁸

Mimo výše uvedených božstev se slovanský panteon skládal z nejrůznějších bohů zejména z Pobaltí a z Polabí. Jejich výskyt je většinou lokální a důkazy o jejich existenci lze nalézt zejména v tamějších kronikách.¹²⁹

3.2 Duchové a démoni

Náboženské představy pohanských národů jsou rozmanité. Jejich základem je ovšem tzv. víra v duši. Jan Máchal uvádí, že i v prvopočátcích primitivních kultur bylo obecně věřeno, že duše se po smrti nevytratí, naopak žije dál v různých podobách. Postupně se rozvinula víra v duchy, případně v demony.¹³⁰

Váňa považuje tuto složku náboženských nauk za naprosto nezbytnou. „*Člověk spjatý s přírodou se sice snadno zřekl bohů a nahradil je svatými, tvrdošijně však lpěl na bytostech, jež atavisticky vnímal v přírodních jevech a s nimiž se stýkal pomocí magických praktik.*“¹³¹

¹²⁴ PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 189. ISBN 80-7277-219-8.

¹²⁵ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: Nákladem J. Otty, 1907, s. 138.

¹²⁶ ROZUM, Jan Vácslav. *Slovanské bájesloví*. Praha: Nákladem Rozumovým, 1857, s. 7.

¹²⁷ Tamtéž, s. 8.

¹²⁸ PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 210–211. ISBN 80-7277-219-8.

¹²⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 95. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

¹³⁰ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: Nákladem J. Otty, 1907, s. 12.

¹³¹ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 105. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

3.2.1 Duchové elementů

Jako první je jistě nutné zmínit element země, který reprezentují duchové hor, skal, jeskyň a kamenů. O úctě k zemskému elementu hovoří mnohé staré prameny zmiňující celou řadu horských duchů. Ti byli slovanským národem chováni ve velké úctě. Neméně vážený byl kult kamenů a bytostí v nich přebývajících. Podle Váni přesahoval nejen časové, ale i etnické hranice. Představitelé elementu země jsou *trpasličí a gnómové*.¹³² Dá se předpokládat, že na Sapkowského dílo měla vliv i mytologie severská, z níž jsou převzaty runové kameny.

Patrně nejrozšířenějším kultem se jeví kult vodních bytostí. Doklady o uctívání řek, pramenů, jezer a moří sahají až do nejstarších dob. V oblasti Čech se v *Kosmově kronice české*¹³³ dochovaly oběti studánkám ještě v 11. století. Vodní bytosti jsou vyobrazovány převážně v ženských podobách – u Slovanů se jedná zejména o *vily* a *rusalky*, případně *vodní žínky* a *divy*. Mužským reprezentantem je potom *vodník*, který je nazýván mnohými ekvivalenty (hastrman, vodjanoj, topielec ad).¹³⁴

Z lidové kultury pocházejí zmínky o bytostech vzdušných. Jejich personifikace je považována převážně za démonickou, ačkoliv se nejedná o postavy vyloženě zlé. Je ovšem patrná jejich divoká povaha, která způsobuje rozličné škody. Příkladem mohou být větrní démoni, se kterými je spjat i bratr *mráz*. Vzdušné síly mají také ženskou personifikaci, a to větrnici, jež je taktéž nazývána meluzínou. Na Balkáně tamější mytologie dokonce hovoří o *vzdušných vilách*. Zřejmě nejvýraznějším, a zároveň negativním aspektem vzdušných bytostí je potom *baba Jaga*.¹³⁵

Posledním elementem se jeví duchové ohně. Samotný oheň má dvojí podstatu, v níž se objevuje – dobrou i zlou. Nejvýznamnějším ohněm je zřejmě oheň *živý* či *svatý*. Velké úctě se však těší i oheň přibytku, neboť v dochovaných dokladech se jako jedním z hlavních úkolů hospodyně jeví starost o to, aby nikdy nevyhasl. Mimo účasti při všech důležitých obřadech (např. svatbách) se ohni přičítá léčivá a ochranná moc. Rovněž hraje důležitou úlohu při magických rituálech. Část vlastností sdílí s dýmem, neboť jsou známé důkazy očištného vykuřování. Ve slovanských kruzích ohňové bytosti symbolizují

¹³² VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 107–110. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

¹³³ KOSMAS. *Kosmova kronika česká*. Překlad Karel Hrdina a Marie Bláhová. Praha: Svoboda, 1972.

¹³⁴ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 110–116. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

¹³⁵ Tamtéž, s. 116–119.

zejména škodlivé a zlé síly. Příkladem mohou být např. *salamandři*, *raraši* nebo *plivníci*. Obrazem ohně je na druhou stranu i *pták Ohnivák*. „Možno říci, že schopnost imaginace slovanského lidu v prožívání a zobrazování elementu ohně byla nevyčerpatelná a zřejmě se během vývoje neustále obohacovala o nové obrazy.“¹³⁶

3.2.2 Lesní duchové

Těsné sepětí s přírodou umožnilo vzniknout bohatému počtu lesních bytostí. Lidé uctívali lesní bytosti jako např. adoraci stromů či dryády. Opět se ovšem jedná o kult bytostí ve stromech přebývajících. Nejdůležitější bytostí a lesním vládcem je *lešij* a za jeho démonickou paralelu se považuje *Div*. Původně ruské pojetí se u západních Slovanů přetvořilo na divého muže porostlého mechem nebo zvířecí srstí. Patrně se jedná o obdobu satyra. Ženským protějškem se logicky nabízí *divá žena*, zkráceně také *divoženka*, která je mezi Slovanly vnímána především negativně.¹³⁷

3.2.3 Duchové času

Za duchy času jsou považovány „*bytosti střežící posvátnost určitého mezníku v rytmu času, jakým je především poledne, půlnoc, západ slunce apod.*“¹³⁸

Jména bytostí jsou ve velké většině případů odvozena od posvátné hodiny. Poledne a půlnoc jsou obecně známy jako hodiny duchů, které by měl jedinec trávit v klidu. Na bázi tohoto tvrzení pravděpodobně vznikla *polednice* vyhánějící lidi z polí. Zajímavé je, že má i svou mužskou variantu – *polednička*, jenž je bílou postavou chlapce. Jakousi variantou polednice je potom *půlnočnice* zjevující se o půlnoci. Do kategorií duchů času lze zařadit i *klekánici*.¹³⁹

3.2.4 Démoni osudu

Slovanská mytologie obsahuje poměrně širokou škálu bytostí, které osud určují či do něj jinak zasahují. Jednou z nich je *sreća*, krásná žena, která přede zlatou nit. Jejím opakem je potom *nesreća*, ošklivě vyhlížející stařena. V Rusku lze hovořit o *Rodu* a

¹³⁶ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 116–122. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

¹³⁷ Tamtéž, s. 122–125.

¹³⁸ Tamtéž, s. 125.

¹³⁹ Tamtéž, s. 125–126.

rožanicích. Ačkoliv vystupují vždy pospolu, jedná se o bytosti záhadné. Jsou přiřazování zejména k aktu narození. Patrně určují lidský osud – u Slovanů se ujala alternace *sudiček*. Ty bývají obvykle tři v podobě krásných dívek či starých bab. „*Předou osud člověka jako zlatou šňůrku, jejíž přestřížení znamená smrt, a s rozsvícenou svíci v ruce přináší každá jiný dar a vepisuje osud dítěte znamením na čele.*“¹⁴⁰

3.2.5 Lidští démoni

S kultem zemřelých souvisí lidští démoni. Slované si je představovali jako duše předčasně či násilně zemřelých, ale také jako duše utopených, vrahů, nepokřtěných dětí či čarodějů a čarodějek. Pověstinou platí, že se váží k určitému místu. V zárodku se jedná o obecně pojmenovanou skupinu *strašidel*, jež na sebe berou podobu bílé postavy poblíž hrobů a tragicky poznamenaných míst. Spadají sem ovšem i *můry* nazývané opět rozličnými názvy – např. *mora*, *mara* nebo *kikimora*. Podle mýtů zabíjejí lidi ve spánku a způsobují zlé sny.¹⁴¹

Samostatnou kategorií jsou *upíři* a *vampýři*. Obecně se mezi Slovany traduje, že tyto noční tvorové se udržují naživu krví, a to nejen lidskou, ale i zvířecí. Způsoby „vzniku“ upírů jsou nejasné a je jich mnoho. Mezi nejznámější patří mínění, že se v upíra přemění duše sebevraha, čaroděje či dítěte, které již při narození mělo zuby. Existují ovšem doklady, které tvrdí, že se upírem může stát zemřelý, jehož tělo překročil živý člověk nebo zvíře.¹⁴²

S upíry se samozřejmě pojí *vlkodlaci*, lidé se schopností měnit se ve vlky. V jistých folklotech jsou dokonce upíři a vlkodlaci zaměňováni. Obecně je zmiňováno, že vlkodlakem se stane potomek upíra a ženy či dítě narozené při novém měsíci. Neméně populární myšlenkou je ovšem pití z vlčí stopy nebo čarodějné zakletí.¹⁴³

3.3 Kněží, čarodějové a vědmy

Čarodějové a vědmy a jejich přirozená paralela, kněží, tvoří ve slovanské mytologii základní stavební prvek. Zatímco první zmíněná skupina přináší zejména k vlastním

¹⁴⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 126–128. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 138–139.

¹⁴² Tamtéž, s. 139.

¹⁴³ Tamtéž, s. 140.

magickým praktikám, kněží se hojně účastnili obřadů a rituálů v zájmu široké veřejnosti či většího společenského celku. Samotná hranice však podle Váni není příliš patrná, protože kněží stejně jako čarodějové ovládají jistá odvětví magie.¹⁴⁴

3.3.1 Čarodějové a vědmy

Existenci čarodějů a čarodějek lze doložit ve všech slovanských zemích od raného středověku.¹⁴⁵ Za čaroděje či vědmu je považovaná velmi vzdělaná a speciálně cvičená osobnost, která disponuje speciálními schopnostmi. Ve společnosti se těší úctě, čarodějové se nezdědky vyskytovali v doprovodu knížat. Těm samozřejmě udíleli rady či věštili budoucnost, mezi jejich běžné praktiky ale patřilo např. i vyrábění nejrůznějších lektvarů (nápoj lásky, nápoj k zabránění početí ad.).¹⁴⁶

Profantová tvrdí, že slova *čary*, *čarodějstvo* vznikla díky věštící praxi z čar vytvořených v popelu,¹⁴⁷ Vána ještě dodává, že se odvozují od sloves *věděti* a *vražiti*, tedy věštit, čarovat.¹⁴⁸ Činnost čarodějů byla dle všeho nejen různorodá, ale také velmi objemná. Zejména spojitost těchto bytostí s praktickými potřebami lidí jim patrně přinesla značný vliv, a to po celá staletí. „*Přitom nenalézáme známky toho, že by šlo o organizovanou společenskou skupinu, neboť podle zpráv vystupovali čarodějové jen individuálně – muži zjevněji na veřejnosti, ženy spíš skrytě.*“¹⁴⁹ Lze tedy usuzovat, že pakliže byli čarodějové propojeni, jednalo se o nanejvýš volný a přísně utajený spolek.

I přes výše uvedené informace patrně neexistují podrobnější prameny, které by pojednávaly o čarodějném postavení či konkrétním umu. Dochovaly se ovšem doklady křesťanských autorů, kteří se vůči těmto bytostem vymezují negativně.¹⁵⁰ Podle Váni čarodějové disponovali paranormálními vlohami týkajícími se nejen lidského vědomí a psychiky, ale také přírodních sil a léčby.¹⁵¹ Do jisté míry zřejmě působili jako léčitelé.

Vliv čarodějů a vědem si držel patřičný význam i po christianizaci.¹⁵²

¹⁴⁴ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 191. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 191.

¹⁴⁶ PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 54–55. ISBN 80-7277-219-8.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 55.

¹⁴⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 191. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 192.

¹⁵⁰ PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 55. ISBN 80-7277-219-8.

¹⁵¹ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 192. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

¹⁵² PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 55. ISBN 80-7277-219-8.

3.3.2 Kněží

„[V]yvinula se kněžská funkce pouze u polabských a pobaltských Slovanů, kteří se dlouho a houževnatě bránili přijmout křesťanství, jež jim ze strany jejich západních sousedů – Franků a Sasů – přinášelo zároveň politickou nesvobodu.“¹⁵³

V rámci jakési sebeobrany, jak Váňa tvrdí, došlo k vyčlenění kněží jako samostatného postu. Brzy se tato myšlenka rozvinula v nezávislý kult, který pramenil zejména z jednoho konkrétního místa, na němž stával chrám, svatyně či posvátný háj. Skupina kněží měla za úkol dané místo udržovat. U početnějších skupin vznikla i kněžská hierarchie. V čele takového uskupení stál *velekněz*, lat. *pontifex*. Vyšší kněžstvo provádělo nejrůznější obřady, zatímco nižší kněžstvo se staralo o již zmíněné udržování posvátného místa.¹⁵⁴ Hierarchické postavení bylo odlišováno za pomoci rozdílných oděvů a různících se stříhů vlasů a vousů.¹⁵⁵

Kněží postupem času získali vysoké postavení, z něhož mohli zasahovat do vnitřních i vnějších záležitostí státu. „Rozhodovali prostřednictvím orákulí o válce a míru, o směru tažení, shromažďovali daně od domácího obyvatelstva i od cizích kupců a poraženého nepřítele, podíleli se na válečné kořisti, vykonávali určitou moc právní, např. poskytováním práva azylu, a účastnili se jednání se zástupci cizích kmenů a států.“¹⁵⁶

Mimo vlivného postavení kněžím náleželo i poměrně velké bohatství. V jistých státech situace dospěla do bodu, kdy kníže zastával pouze prováděcí složku, hlavní slovo náleželo veleknězi. Postupně však začal vliv kněží upadat, neboť jejich moc byla omezena pouze na kult, příp. na kmen.¹⁵⁷ S příchodem křesťanství pohanští kněží vymizeli.¹⁵⁸

Tato kapitola se dotkla slovanské mytologie jako takové. Představila zejména základní část slovanského panteonu, který byl různorodý. Mnozí bohové u Slovanů nabývali pouze lokálního rázu. Kapitola také přiblížila nebožské mýtické postavy, a to

¹⁵³ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 196. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

¹⁵⁴ Není ovšem tajemstvím, že ve významnějších chrámech tuto pozici zastávali otroci. Jako příklad poslouží např. centrální chrám v Arkoně.

¹⁵⁵ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 196–197. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 197.

¹⁵⁷ Téměř každý kmen disponoval vlastním božstvem. Kněží s konkrétním kultem tedy nemohli dosáhnout vyšších pravomocí u rozdílně nábožensky založeného kmene.

¹⁵⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 197. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

zejména duchy, čaroděje a kněží. Minimálně první dvě složky se v ústní lidové slovesnosti poměrně často vyskytují i dnes.

4 Život autora a jeho dílo

Autorem analyzované knižní řady je Andrzej Sapkowski. V této kapitole rozebereme jeho život a celkové dílo včetně podrobnějšího popisu fantasy série *Zaklínač*. Představeny budou také její nejrůznějšího zpracování.

4.1 Andrzej Sapkowski

Andrzej Sapkowski se narodil roku 1948 ve městě Lodž, které se nachází ve střední části Polska. Díky svému jazykovému nadání po ukončení vysoké školy začal pracovat v oblasti zahraničního obchodu. Jeho první povídkou se stal v roce 1986 *Zaklínač*, díky kterému se Sapkowski stal populárním fantasy autorem – následující série povídek dotýkajících se tohoto tématu se totiž brzy vyšvihla mezi bestsellery.¹⁵⁹

Sapkowski píše povídky, recenze, komentáře a fejetony. Svá díla publikuje zejména v časopisech *Fantastyka* a *Magia i miecz*. Některá z nich byla přeložena v českém časopisu *Ikarie* (např. *Zachraňme elfy*¹⁶⁰). Kromě zaklínačské série je také autorem historické fantasy *Husitská trilogie*, jež se odehrává ve Slezsku a v Čechách v období husitských válek. Skládá se z dílů *Narrenturm*¹⁶¹, *Boží bojovníci*¹⁶² a *Lux Perpetua*¹⁶³.

Kromě skvělé znalosti historických reálií autor dle Ludvíka Štěpána a jeho publikace *Slovník polských spisovatelů* oplývá také schopností spojovat ve svých dílech mnohé prvky: „*Sapkowského originalita spočívá v umění postmodernistickým intertextovým způsobem spojovat klasické pohádky, slovanské báje, keltská lidová podání a mytologické příběhy.*“¹⁶⁴

4.2 Série Zaklínač

Zaklínač je označení pro fantasy sérii Andrzeje Sapkowského. Vůbec poprvé byl publikován v roce 1986, a to jako série krátkých povídek. První z nich, *Wiedźmin*, byla

¹⁵⁹ GAZDA, Grzegorz. SAPKOWSKI Andrzej. IN: ŠTĚPÁN, Ludvík a kol. *Slovník polských spisovatelů*. Praha: Libri, 2000, s. 425. ISBN 80-7277-005-5.

¹⁶⁰ SAPKOWSKI, Andrzej a Michael BRONEC. *Zachraňme elfy*. *Ikarie*. 1999, (5), 44–47.

¹⁶¹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm: (1. díl trilogie)*. Překlad Stanislav Komárek. 3. vyd. Ostrava: Leonardo, 2009. Fantasy; 14. ISBN 978-80-85951-57-8.

¹⁶² SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci: (2. díl trilogie)*. Přeložil Stanislav Komárek. 2. vyd. Petřvald: Leonardo, 2005. Fantasy; 15. ISBN 80-85951-60-6.

¹⁶³ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua: (3. díl trilogie)*. 1. vyd. Ostrava: Leonardo, 2008. Fantasy; 18. ISBN 978-80-85951-49-3.

¹⁶⁴ GAZDA, Grzegorz. SAPKOWSKI Andrzej. IN: ŠTĚPÁN, Ludvík a kol. *Slovník polských spisovatelů*. Praha: Libri, 2000, s. 425. ISBN 80-7277-005-5.

zaslána jako soutěžní příspěvek do literární soutěže, v níž obsadila třetí místo. Navíc vyvolala velkou vlnu zájmu,¹⁶⁵ takže se první sbírka povídek dočkala o sedm let později pokračování, které posléze vyústilo ve formu plnohodnotného románu. Celý cyklus je tak složen ze sedmi dílů, které lze pomyslně rozdělit na dvě povídkové knihy (v prvním českém vydání byly rozděleny do tří publikací) a pětidílnou ságu, a prequelu, který vyšel jako zatím poslední díl v roce 2013.

Samotná série je mnohými považována za naprostou klasiku ve světě fantasy. Pověštinou je srovnávána s tolkienovským světem, do něhož jsou zapleteny bohaté prvky mytologie, ovšem sám Sapkowski uvádí, že oproti Tolkienovi je jeho dílo skeptičtější. Postavy nevykresluje jako černobílé, nýbrž je staví do různých odstínů šedé. Lidé, včetně samotného hlavního hrdiny, mají v příbězích jak kladné, tak záporné vlastnosti. Polská filmová kritička Marta Balaga zaklínačský svět popisuje následovně: „*Neexistuje žádná říše dobra, nikdo tě nepřijde zachránit, musíš se spoléhat sám na sebe a možná ještě na pár nejbližších přátel.*“¹⁶⁶

Ústřední postavou příběhů je zaklínač Geralt z Rivie, který se žíví jako nájemný lovec nestvůr. Zaklínači jsou zde vyobrazeni jako mutanti – lidé, kteří byli pomocí mutagenů, jedů a speciální odnože magie proměněni a přizpůsobeni budoucímu povolání. Mezi další stěžejní postavy by se pak dala zařadit čarodějka Yennefer a princezna Cirilla.

4.2.1 Seriálová zpracování

Obecně populární série zaklínačských příběhů se brzy dočkala hraného ztvárnění. Jako první se na televizních obrazovkách objevil film *Zaklínač*,¹⁶⁷ jehož obsahem jsou sestříhy jednotlivých epizod stejnojmenného televizního seriálu,¹⁶⁸ který vyšel o rok později. Podle Kupcové se ovšem ani jedné variantě nepodařilo vystihnout Sapkovského typicky mrazivý styl.¹⁶⁹ K úspěšnosti příliš nepřispěl ani nízký finanční rozpočet. V kombinaci s dalšími nepříznivými faktory se seriálu dostalo nepříliš vysokého

¹⁶⁵ BĚLOVLASÝ ZAKLÍNAČ JE PAPEŽEM I WAŁĘSOU POLSKÉ POPKULTURY: Jak se zrodil fenomén, který pobláznil celý svět. In: *Respekt* [online]. Praha: Economia, 1989, 24.1.2020 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/kultura/belovlasy-zaklinac-je-papezem-i-walesou-polske-popkultury>.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ *Zaklínač* [Wiedźmin] [film]. Režie Marek BRODZKI. Polsko, 2001.

¹⁶⁸ *Zaklínač* [Wiedźmin] [televizní seriál]. Režie Marek BRODZKI. Polsko, 2002.

¹⁶⁹ KUPCOVÁ, Helena. *Literární Evropou II: 20. století*. Praha: Literární akademie, 2010, s. 353. ISBN 978-80-86877-52-5.

diváckého hodnocení. Koneckonců i sám autor se od nich v rozhovoru na mezinárodním petrohradském veletrhu důrazně distancoval.¹⁷⁰

O vizuální ztvárnění komplexního fantasy světa se v roce 2019 pokusila TV stanice Netflix, která opět zvolila seriálové zpracování.¹⁷¹ To bylo oproti jeho předchůdcům diváky přijato rozporuplně.¹⁷² Seriál zpracovává děj zejména první a druhé povídkové knihy fantasy série a na rok 2021 je naplánována druhá řada,¹⁷³ která bude zřejmě dějově navazovat.

4.2.2 Herní zpracování

Zaklínač se dočkal také herního zpracování, jehož první díl uvedlo polské studio CD Projekt Red na trh v roce 2007.¹⁷⁴ Na internetovém agregátoru recenzí Metacritic obdrželo pozitivní ohlasy, a to jak od herních kritiků, tak od samotných hráčů.¹⁷⁵

Herní sága se o čtyři roky později rozrostla o druhé pokračování *Vrahové kráľů*¹⁷⁶ a byla završena v roce 2015 zřejmě nejoblíbenějším herním dílem *Divoký hon*¹⁷⁷. Jednotlivé díly však neprezentují děj vytvořený Sapkowským přímo, nýbrž předkládají volné pokračování příběhu, čímž jej nezávazně rozšiřují o další vedlejší linie. Autor knižní série sice vizuální kvalitu her ocenil, ovšem nesouhlasí s myšlenkou, že by hry měly fungovat jako pokračování zaklínačské série.¹⁷⁸ Nutno ovšem podotknout, že Sapkowského vztahy s herním studiem byly proměnlivé. Vzhledem k autorově

¹⁷⁰ Анджей Сапковский: «Мне пришлось искать свое русло. И я его нашел...». *Звездная дорога* [online]. 2003, (7–8), 204–215 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://fantlab.ru/article446>.

¹⁷¹ *Zaklínač* [The Witcher] [televizní seriál]. Režie Lauren SCHMIDT. USA, Polsko, 2019.

¹⁷² Nutno podotknout, že svět zaklínače, respektive jeho fanouškovské spektrum, je hodně diferencované vzhledem k rozličné škále adaptací. V České republice je seriál z roku 2019 hodnocen 79 % a jako 125. nejoblíbenější seriál (Zaklínač. *Česko-Slovenská filmová databáze* [online]. Praha: POMO Media Group s. r. o. [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/419063-zaklinac/prehled/>). Podobné divácké hodnocení získal seriál i na serveru Metacritic, kde se drží na 7,3 bodech z 10 celkových. Kritici nicméně hodnotí pouhými 53 %. (The Witcher. *Metacritic* [online]. USA: Red Ventures [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.metacritic.com/tv/the-witcher>). Skalní příznivci povětšinou vytykají špatnou volbu herců vyjma Henryho Cavilla v hlavní roli a příliš zmatené přeskakování časových linií. Příznivci herních adaptací nejsou spokojeni s vizuálními zpracováními, a to nejen v oblasti výběru herců, ale také zpracování mytologických postav. Příznivci knižního zpracování kritizují odchylky od původního příběhu. Mezi fanoušky seriálu se řadí povětšinou lidé neznalí předchozích adaptací, příp. tací, kteří seriálové zpracování považují pouze za inspirované, nikoliv přímo vázané originály. Seriálová adaptace je navíc v recenzích velmi často srovnávána s *Hrou o trůny*. Rozporuplnému hodnocení také příliš nepřispívá postoj samotného autora, který si seriálové zpracování navzdory zřejmým odlišnostem chválí ('I Do Not Like Working Too Hard or Too Long': A Refreshingly Honest Talk With *The Witcher's* Creator. In: *Gizmodo* [online]. USA: G/O Media, 2020 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://io9.gizmodo.com/i-do-not-like-working-too-hard-or-too-long-a-refreshin-1841209529>).

¹⁷³ OTTERSON, Joe. *The Witcher' Renewed for Season 2 at Netflix Ahead of Series Premiere* [online]. Variety, 2019-11-13 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://variety.com/2019/tv/news/the-witcher-renewed-season-2-netflix-1203403503/>.

¹⁷⁴ CD Projekt Red. *The Witcher*. Atari, CD Projekt, 2007-10-26.

¹⁷⁵ The Witcher. *Metacritic* [online]. USA: Red Ventures [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://www.metacritic.com/game/pc/the-witcher>.

¹⁷⁶ CD Projekt Red. *The Witcher 2: Assassins of Kings*. CD Projekt, 2011-05-17.

¹⁷⁷ CD Projekt Red. *The Witcher 3: Wild Hunt*. CD Projekt, 2015-05-19.

¹⁷⁸ Ever wondered what the author of The Witcher books thinks about the games? In: *Eurogamer* [online]. Gamer Network, 1999, 7.11.2012 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://www.eurogamer.net/articles/2012-11-06-ever-wondered-what-the-author-of-the-witcher-books-thinks-about-the-games>.

nedůvěřivosti v potenciál herních titulů vznikl finanční spor, který byl ovšem v roce 2019 zdárně ukončen uzavřením nové smlouvy.¹⁷⁹ V rozhovoru pro io9's Sapkowski ale stále poukazuje na svou nedůvěřivost vůči zaklínačským adaptacím.¹⁸⁰

Kapitola se zaměřila na život a dílo slavného současného spisovatele Andrzeje Sapkowského, jeho život a dílo. Podrobněji představuje knižní sérii *Zaklínač* a v závěru rozebírá nejen filmové, ale také herní adaptace, které si v řadách široké veřejnosti drží značnou příčku popularity.

¹⁷⁹ The Witcher author and CD Projekt end royalties dispute with licensing agreement. In: *Polygon* [online]. USA: Vox Media, 2019 [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.polygon.com/2019/12/20/21032021/the-witcher-author-cd-projekt-legal-battle-royalties-new-contract>.

¹⁸⁰ 'I Do Not Like Working Too Hard or Too Long': A Refreshingly Honest Talk With *The Witcher's* Creator. In: *Gizmodo* [online]. USA: G/O Media, 2020 [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://io9.gizmodo.com/i-do-not-like-working-too-hard-or-too-long-a-refreshin-1841209529>.

5 Mytické postavy v sérii Zaklínač

Tato kapitola se bude věnovat vybraným mytickým postavám, které se v zaklínačském světě vyskytují ve větší míře či významně zasahují do příběhu celého díla. Jednotlivé postavy budou vždy nejdříve představeny z pohledu Sapkowského a následně porovnány s pojetím slovanské mytologie.

5.1 Čarodějové a čarodějnice

Mágové tvoří ve světě zaklínače jednu z ústředních skupin. Vyskytují se ve všech knihách a podstatně ovlivňují průběh dění, do něhož aktivně zasahují.

5.1.1 Sapkowského pojetí

Magie samotná tvoří základ zaklínačského světa. Využívají ji nejen mágové, ale také kněží, druidi či zaklínači.¹⁸¹ Dovedou ji ovšem vycítit i zvířata – např. draci či kočky.

Sapkowski čaroděje a čarodějnice staví do pozice prakticky nejmocnějších obyvatel svého světa. Mágové tvoří elitní uzavřenou společnost a většinou disponují značnou mocí a bohatstvím, což jim umožňuje odtažitý přístup k ostatním.

Do jejich řad vstoupí jen omezený počet adeptů. Již od dětství sledují tzv. *zřídla*, osoby s větším nadáním na magii. Pokud nejsou jejich magické schopnosti redukovány a zvládnuty, mohou být zřídla velmi nebezpečná pro sebe i své okolí. Mágy disponuje prakticky jen lidská rasa. Příkladem zřídla je cintránská princezna Cirilla, je ovšem známo, že čaroději se mohou stát i elfové, např. Francesca Findabair, starší mluvou *Enid an Gleanna*, Sedmikráska z Dolin.

Pro čarodějnou profesi musí zřídlo mimo jiné splňovat potřebné předpoklady, mezi základní patří bystrý úsudek, silná vůle a odolná povaha. Aby dovedlo své čarodějné schopnosti kontrolovat, je nezbytné absolvovat potřebné vzdělání, které může být poskytnuto soukromě, nicméně Sapkowski ve svých dílech zmiňuje i celé školy – Cirilla byla vyučována mocnou čarodějkou Yennefer zpočátku osobně, posléze ale měla nastoupit do čarodějné školy v Arethuse na ostrově Thaneddu.

¹⁸¹ Zaklínači jsou ovšem schopni zužitkovat magii pouze prostřednictvím znamení. Jmenovitě se jedná o znamení Aard (telekinetický náboj schopný protivníka odstrčit či jej srazit), Igni (pyrokinetický náboj), Yrden (magické pole, které oslabuje některé protivníky), Quen (ochranný štít okolo zaklínače) a Axie (psychická vlna, která zaklínači umožňuje manipulovat s protivníky).

Během vzdělání podstupují čarodějové a čarodějky nezvratné biologické změny, které jsou nutné pro posílení schopnosti získávat a kontrolovat magii. Nutno podotknout, že tento proces je čarodějnou veřejností hojně podporován. Tyto změny by se daly přirovnat k zaklínačským mutacím, ačkoliv nejsou natolik drastické. Jedním z vedlejších efektů – stejně jako u zaklínačů – je neplodnost.

Čarodějové a čarodějky disponují obrovskou mocí, která jim umožňuje nejrůznější úkony. Jsou poměrně silní nepřátelé, dovedou kohokoliv celkem snadno usmrtit za pomoci magie. Mezi jejich nevýhody jistě patří neschopnost bojovat samotní proti přesile, neboť na krátkou vzdálenost je seknutí rychlejší než vyslovení zakletí.

Role mágů se v průběhu zaklínačského světa mění. Zpočátku jsou vykreslováni jako rádci a nejbližší pomocníci králů. Své magické schopnosti, jako jsou např. umění telekomunikace, čtení myšlenek, manipulace myslí či vytváření iluze, využívají pro získání informací, se kterými nakládají dle vlastního užitku. Díky tomu je většina z nich fakticky mocnější než králové.

Mágové byli sdružováni v *Bratrstvu čarodějů*, jehož základními orgány byly Čarodějná Kapitula a Čarodějná Rada. Bratrstvo sdružovalo čaroděje Severních království. V průběhu je ovšem popisován převrat na ostrově Thanedd, který je hlavním důvodem rozpadu Bratrstva. Nedlouho na to je ovšem založena *Lóže čarodějek* (mnohdy také nazývána *Konventem*), která je čistě ženským spolkem a jeho vztahy jsou mezinárodní, neboť kromě čarodějek Severních království zahrnuje i čarodějky císařství Nilfgaard.

Mezi nejdůležitější čarodějky, respektive nejzajímavější v příběhu Sapkowského patří Yennefer z Vengerbergu a Triss Ranuncol, z řad čarodějů potom Vilgefortz z Rogeveenu.

5.1.2 Srovnání se slovanskou mytologií

Sapkowského náhled na čarodějnou komunitu se příliš neliší od slovanských mýtů. I v jeho světě mnozí prostí lidé považují mágy, zejména tedy čarodějky za lstivé spojence ďábla, kteří mají lidem škodit.¹⁸²

¹⁸² RIEGER, František Ladislav. Čarodějnice. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 91. ISBN 978-80-87112-25-0.

Patrné je to například v místech, kdy zaklínač Geralt se svou družinou putující do Nilfgaardu kvůli záchraně Ciri narazí na jeden z mnoha uprchlických táborů, ve kterém se stanou svědky soudu domnělé čarodějnice: „*Bídná čarodějnice! Nestoudná ženštino! Přiznej pravdu! Ha, jen na ni pohlédněte, lidé, je omámena nějakým pekelným býlím! Černá magie jí hledí z očí!*“¹⁸³

Ani čarodějné schopnosti se příliš neliší od mytologie slovanské. Mluví se v ní zejména o věštění, ochraně proti zlu, zaklínání či léčení, dále např. přípravách odvarů apod.¹⁸⁴ Na rozdíl od Slovanů Sapkowski přisuzuje čarodějům a čarodějkám schopnost metamorfózy ve zvíře. Toto umění však ovládá jen velmi malé množství mocných mágů, jedním z nich je v zaklínačském světě např. Filippa Eilhart, jejíž zvířecí podobou je sova.

„*Na zábradlí mola bezhlesně přistála velká šedá sova, zatřepala křídly, načepýřila se a proměnila ve Filippu Eilhart, rovněž načepýřenou a zmoklou.*

„*Co já tady dělám?‘ zamumlala čarodějka nahněvaně. ‚Co tady s vámi dělám, hrome? Balancuji na mokrém klacku... a na hranici velezrady. [...] A ke všemu to mrholení! Když prší, létá se mi hrozně.*“¹⁸⁵

Patrným odklonem od slovanské mytologie je způsob cestování. Některé prameny dokládají, že slovanské čarodějky se přemísťovaly pomocí koštěte.¹⁸⁶ Sapkowski tento mýtus nepopírá, ale jeho mágové cestují v naprosté většině obdobně jako ostatní, ať už na koních či lodích. Prostředkem magického cestování se potom jeví teleportace, která je ovšem v knihách popisována jako vyčerpávající skutečnost.

„*[...] Vidím, že jste prochladli a unavení z cesty. Kolik přestupů při teleportech, smím-li se zeptat?‘*

„*Tři,‘ pokrčila rameny Tissaia de Vries.*

„*Já jsem to měl blíž,‘ protáhl se Artaud. ‚Stačily dva. Ale přiznávám, že náročné.*“¹⁸⁷

Létání na koštěti zmiňuje jen okrajově a jako zastaralý, spíše již nevyužívaný způsob.

¹⁸³ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač V.: Křest ohněm*. 6. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 167. ISBN 978-80-85951-71-4.

¹⁸⁴ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 192. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

¹⁸⁵ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač III.: Krev elfů*. 7. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 237. ISBN 978-80-85951-69-1.

¹⁸⁶ RIEGER, František Ladislav. Čarodějnice. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 91. ISBN 978-80-87112-25-0.

¹⁸⁷ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač III.: Krev elfů*. 7. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 244. ISBN 978-80-85951-69-1.

„[...] Sledovaly, jak se od skal odlepují černé siluety – rychlé, obratné a neslyšné jako netopýři, jak se klouzavým letem blíží k hradu, jak přistávají na jeho cimbuřích.

„Už věky jsem neseďela na koštěti,‘ zašeptala Filippa. „Brzy zapomenu, jak se na něm létá.“¹⁸⁸

Mimo to jsou Sapkowského čarodějové popisováni povětšinou jako arogantní osoby. Své služby veřejnosti poskytují jen velice zřídka, sledují spíše vlastní cíle. V příběhové linii je popsána jistá proměna zájmů – zatímco původní Bratrstvo sledovalo zejména politickou situaci, již se snažilo společnými silami řídit, pozdější Lóže čarodějek, čistě ženská organizace, klade na první místo ochranu magie. Slovanská mytologie oproti tomu čaroděje považuje za lidem nápomocné.¹⁸⁹ Sdružování ve spolcích je těžko srovnatelné, neboť i v zaklínačském světě si Bratrstvo a posléze i Lóže udržují statuty tajnosti.

„Vážené sestry,‘ oslovila je. „Situace je vážná; magie je v ohrožení. [...] Znovuustavení Rady a Kapituly, jež byly zničeny na Thaneddu, již nestačí. Nemůžeme budovat tyto instituce bez záruky, že budou už od počátku nakaženy chorobou, která zničila ty předchozí. Musí vzniknout diametrálně odlišná, tajná organizace, která bude sloužit výhradně magii. Která učiní vše, aby nedošlo ke katastrofě. Protože pokud zanikne magie, zanikne i tento svět. Svět zbaven magie a pokroku, který magie přináší, se jako před věky pohrouží v barbarství a chaosu, utone v temnotě a krvi. Všechny zde přítomné sestry zveme k účasti naší tajné skupiny. [...]“¹⁹⁰

5.2 Dryády

Dryády jsou jednou z mnoha ras, které v zaklínačském světě existují. Do obecného fungování tamějšího světa příliš nezasahují, ale v Geraltově příběhu jim je připisována značná role.

¹⁸⁸ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač VII.: Paní jezera*. 4. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2012, s. 161. ISBN 978-80-85951-74-5.

¹⁸⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 192. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

¹⁹⁰ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač V.: Křest ohněm*. 6. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 45. ISBN 978-80-85951-71-4.

5.2.1 Sapkowského pojetí

Ve starší mluvě jsou nazývány *Aen Woedbeanna* a patří mezi tvory lesní. Lidé je mnohdy prostě pojmenovávají divoženkami. Ve světě Sapkowského se jedná o čistě ženskou rasu, která své pokračování zajišťuje stykem s elfy, případně s lidmi.

Dryády jsou malé, mrštné a často i krásné dívky s přírodními odstíny pleti. Ten lze jen stěží určit s jistotou, neboť jedním z jejich zvyků je malba na kůži jako maskování. Pomáhá jim snáze splynout s lesem. Barva jejich vlasů se většinou pohybuje taktéž v přírodních odstínech, ovšem i zde jsou patrné výjimky. Jednou je např. brokilonská vládkyně paní Eithné, zvaná Stříbrooká, jejíž vlasy nabývají stříbrné barvy.

Dryády žijí v osadách v hlubinách lesa, kterého si nade vše váží. Díky svým schopnostem se naučily modelovat stromy podle své vůle – tak, aby svá obydlí vytvářely na živých kmenech. Cokoliv, co škodí lesu, škodí i jim, např. nikdy nerozdělávají oheň. Mezi jejich přednosti patří lukostřelba, v níž vynikají. Šíp, který záměrně netrefí cíl, nezřídka využívají jako poslední varování. V zaklínačském světě je rovněž pověstná jejich schopnost léčení. Po převratu na ostrově Thanedd dryády vyléčily GERALTOVA ošklivá zranění pomocí přírodní magie.

Historie dryád je v příběhu vyobrazena poměrně nejasně. Dá se předpokládat, že se jedná o velmi prastarou rasu, kterou lze vnímat jako strážce přírody. Vzhledem k jejich sepětí s přírodou lze vypozařovat nevraživost, která panuje mezi nimi a rasou trpaslíků, a to zejména kvůli jejich industriálnímu zaměření. Otevřené nepřátelství rostlo také k lidem, neboť si postupně podmanili veškeré lesy ve známých oblastech. Dryády tak čelily vyhynutí – z příběhu je známá pouze enkláva v lese Brokilon, jenž slouží jako útočiště.

I dryády z Brokilonu jsou nadále v konfliktu s lidmi. Sousední země chtějí těžít lesní dřevo a mimo to se tradují zkazky o pokladu v troskách města Craag An. Dryády ovšem své poslední území lidem nechtějí nechat, a proto vedou malou válku. Zatímco je každý, kdo bez oprávnění vnikne na území prastarého lesa, bez váhání zastřelen, jakákoliv chycená dryáda je okamžitě popravena.

Vzhledem k nevraživému vztahu s lidmi se dryády uchylují k unášení lidských děvčátek. Těm dají napít kouzelné vody z Brokilonu, po níž zapomenou na svůj předchozí život. Dryády je pak vychovávají jako sobě vlastní – rozeznat unesenou dryádu od narozené je téměř nemožné.

5.2.2 Srovnání se slovanskou mytologií

Ačkoliv sám Sapkowski nazývá dryády divoženkami, od slovanské mytologie se jeho pojetí poněkud liší. Slovanské divoženky rovněž žijí v lesích, jsou ovšem popisovány jako nepřilíš vzhledné ženy s velkými, hranatými hlavami, které vždy nosí sukovitou hůl a na ní hady. Vyznačují se láskou ke zpěvu,¹⁹¹ a zejména k tanci. Podle některých bájí tančí zejména za nocí a na lukách ve vysoké trávě.¹⁹² Ke svým tancům hojně zvou mladé dívky a mladíky, které ovšem dovedou utancovat.¹⁹³

Sapkowského divoženky k hudbě tíhnou, ovšem nezpívají, ani netančí. Namísto sukovité hole s sebou vždy nosí luk a šípy, kterými brání svou domovinu.

„[...] *Tvůj koncert pod lesem se jim navýsost zalíbil. Jsi teď pro ně Ard Táedh – Veliký pěvec. Čekají, až jim dozpíváš „Květ Ettariel“.* [...]‘

[...]

‘To jsem si myslel. Naštěstí dryády dovedou lépe ocenit umění. Kdesi jsem četl, že jsou neobyčejně muzikální. Na tom jsem založil svůj důvtipný plán, za který jsi mne, mimochodem řečeno, ještě ani nepochválil.’

‘Chválím,‘ promluvil zaklínač po krátké odmlce. ‘Bylo to vskutku důvtipné. A hlavně jsi měl štěstí – jako obvykle. Jejich luky nesou neomylně na dvě stě kroků. A nemívají ve zvyku čekat, až někdo přejde na jejich břeh a začne zpívat. [...]‘¹⁹⁴

Částečně shodným je potom motiv unášení dětí. Slovanské divoženky údajně unášejí děti čerstvým matkám – šestinedělkám. Děti ovšem mění za své vlastní ošklivé potomky. Jak dítě odcizené, tak dítě podvržené cizí matce ale milují a chovají se k němu ochranně. Pakliže by macecha podvrženému dítěti ubližovala, divoženky by jej vzaly pod svou vlastní ochranu a vrátily matce dítě vlastní.¹⁹⁵

Brokilonské dryády děti, respektive děvčátka unášejí kvůli hrozbě vyhynutí, žádné z nich tedy nevrací, naopak se o ně starají. Poté, co Ciri prchne před jízdou prince Kistrina do Brokilonu, po právu propadá dryádám. Při této příležitosti paní Eithné před Geraltem zmíní, že lidé se dryády snaží vyhubit i tím, že na okraji lesa nechávají děvčata nemocná.

¹⁹¹ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: Nákladem J. Otty, 1907, s. 95.

¹⁹² RIEGER, František Ladislav. *Divé ženy*. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 96. ISBN 978-80-87112-25-0.

¹⁹³ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: Nákladem J. Otty, 1907, s. 96.

¹⁹⁴ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač IV.: Čas opovržení*. 6. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 221. ISBN 978-80-85951-70-7.

¹⁹⁵ RIEGER, František Ladislav. *Divé ženy*. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 96. ISBN 978-80-87112-25-0.

„Předhazuji mi churavé děti. Záškrt, spála, zápal plic, posledně dokonce neštovice. Myslí si, že nejsme imunní, že nás nákaza zahubí, anebo alespoň zdecimuje. Rozčaruj je, Geralte. Máme mnohem více než imunitu. Brokilon se stará o své děti.“¹⁹⁶

Máchal uvádí, že ve slovanské mytologii divoženky dovedly léčit pomocí bylin a přírodních sil, díky kterým přežívaly mnoho let. Tyto skutečnosti se v zaklínačském světě nikterak neliší. Jejich mladistvý vzhled je zmíněn hned několikrát, léčivé schopnosti jsou mnohokrát uvedeny zejména v souvislosti s Geraltovým zraněním.

„Byl léčen, to Milwa viděla. V jeskyni ležel v nádrži naplněné vodou z brokilonských čarovných pramenů a jeho v dlahách znehybněné končetiny byly hustě ovinuty šlahouny léčivé conynhaely a výhonky purpurového kostivalu. Byl při smyslech, přestože léčení conynhaelou obvykle leží v bezvědomí, mluví z cesty, promlouvá z nich magie...“¹⁹⁷

Divoženky i dryády ze zaklínačského světa jsou neodmyslitelně spjaty s přírodou. Jako odkaz na slovanskou mytologii by zde mohl být vnímán i dub, v němž sídlí vládkyně dryád Eithné. Dub se spojuje s bohem Perunem, jak je ostatně definováno výše. Tento strom je nicméně v zaklínačském světě hodně vázán k druidům.

„Strom Eithné byl samozřejmě dub, vlastně tři srostlé duby, na nichž nebyly viditelné ani nejmenší známky usychání, třebaže Geralt odhadl jejich stáří na nejméně tři sta let. Duby byly duté. Dutina byla velká jako komnata s nedohledně vysokým stropem, osvětlená kahanem, který nečadil, a byla skromně, ne však primitivně upravena v pohodlné obydlí.“¹⁹⁸

Stejně jako v Sapkowského pojetí se i slovanská mytologie různí v dokladech, zda jsou divoženky postavy zlé či dobrotivé. Například Váňa je staví do role vyloženě zlých bytostí, které jsou personifikacemi démonických sil přírody,¹⁹⁹ Máchal uvádí, že s lidmi byly více či méně zadobře – jako příklad zmiňuje sňatky divoženek s venkovany.²⁰⁰ Na totéž ostatně několikrát poukazuje i Sapkowski.

„Od hranic Brokilonu přišel baron Freixenet s manželkou, krásnou dryádou Braenn, a pěti dcerkami, které se jmenovaly Morenn, Cirilla, Mona, Eithné a Kashka.“

¹⁹⁶ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač II.: Meč osudu*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 282. ISBN 978-80-85951-66-0.

¹⁹⁷ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač V.: Křest ohněm*. 6. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 12. ISBN 978-80-85951-71-4.

¹⁹⁸ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač II.: Meč osudu*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 280. ISBN 978-80-85951-66-0.

¹⁹⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 125. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

²⁰⁰ MÁCHAL, Jan. *Bájeslovi slovanské*. Praha: Nákladem J. Otty, 1907, s. 96.

[...] Braenn byla v pokročilém stupni těhotenství. Freixenet tvrdil, že tentokrát to určitě bude syn, zatímco jeho pětka zrzavých dryád po sobě pomrkávala a hihňala se mu za zády a Braenn s mírným úsměvem dodávala, že „syn“ se bude jmenovat Melissa.“²⁰¹

5.3 Kostějové

V zaklínačském světě je též možno setkat se s tzv. kostěji. Jeden z nich je představen hned v prologu *Cesta, z níž není návratu*. Vyskytuje se také v herním zpracování zaklínače.

5.3.1 Sapkowského pojetí

Kostěj je představen jako jeden z čarodějných experimentů. Lze tedy předpokládat, že se přirozeně nevyskytuje. Nabývá podoby velkého pavouka se čtyřmi páry nohou, jedním párem račích klepet s trny a bodci a trupem pokrytým rovněž trny, ale i chitínovým krunýřem jako brněním.

Díky pavoukovitému tvaru těla a pevnému krunýři, který je doplněn ostrými klepety, je kostěj svým způsobem dokonalý stroj na zabíjení. Disponuje obrovskou silou. Postup „výroby“ kostěje je přísně střežen a jedná se o složitý rituál. Výsledek má pro čaroděje obrovskou cenu.

„Kostěj bez viditelné námahy zvedl v kleštích koně a narazil ho na ostrý trn, který mu vpředu trčel z trupu. Srpovité čelisti se sevřely, zvířecí krev vytryskla na kameny, z rozpáraného břicha vyhrězly horké vnitřnosti.“²⁰²

5.3.2 Srovnání se slovanskou mytologií

Vzhledově je v tomto případě naprosto patrná odchylka od slovanské mytologie. Kostěj se zejména u východních Slovanů vyskytuje hned několikrát. Zřejmě nejznámějším je Kostěj nesmrtelný, mocný černokněžník, který dokázal svůj život ukrýt do špičky jehly. Tu následně důmyslně uschoval pomocí nejrůznějších mechanismů.²⁰³

²⁰¹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač II.: Meč osudu*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 372. ISBN 978-80-85951-66-0.

²⁰² SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač I.: Poslední přání*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 40. ISBN 978-80-85951-65-3.

²⁰³ KARNAUCHOVA, Irina. *Kráska nesmrtelná: Ruské lidové pohádky*. Překlad Zdeňka Psůtková. Praha: Lidové nakladatelství, 1981, s. 90–91.

V jiné báji na sebe bere podobu draka či dokonce vyžaduje jako odměnu to, o čem král neví, že má doma.²⁰⁴

Sapkowski se ve slovanské mytologii postavou kostěje inspiroval. Vzhledem k zabijácké povaze netvora lze usoudit, že převzal bájeslovné rysy Kostěje Nesmrtelného – zatímco jeho smrt se skrývala na špičce ukryté jehly, Sapkowského kostěj má na svém těle mnoho obranných pomůcek (chitinový krunýř, bodce ad.). Dá se předpokládat, že dračí podoba má simulovat kostějovu nebezpečnost. Zákon překvapení potom prostupuje celou sérií zaklínače jako vůle sudby.

5.4 Lešijové

Ve světě zaklínače je často zmiňována postava lešije, která neodmyslitelně patří do slovanské mytologie. V knižní sérii je mu ale věnováno jen málo pozornosti, více je vyobrazován v herních zpracováních.

5.4.1 Sapkowského pojetí

Lešijové jsou považováni za Vládce lesů a hvozdů. Jedná se o lesní duchy, kteří mohou přijmout rozličné podoby. Nejznámější z nich je zřejmě podoba starce, který nejen odstínem kůže, ale i např. vlasy splývá s lesním okolím. Patrně nejhrůzostrašnější podobou lešijů je ve světě zaklínače vyobrazení vysokého netvora, který má místo hlavy jelení lebku s mohutným parožím. Není ovšem vyloučeno, že na sebe mohou brát i zvířecí podobu, dají se tedy považovat za polymorfa.²⁰⁵

Lešij je velmi nebezpečnou postavou, neboť jako pán lesa ovládá vše, co se v háji nachází – od rostlin po zvířecí obyvatele. Střet s ním se tedy v žádném případě nedoporučuje. Mnozí venkované lešije uctívají jako lesní duchy – v zaklínačském světě existují celé kulty. Většina z nich pramení z příběhů, v nichž lešijové ochraňují pocestné. Ty se ovšem zakládají na pravdě pouze z části, neboť lešijové sice vyhánějí narušitele a zbojníky, pravým důvodem je ale jejich teritoriálnost.²⁰⁶

²⁰⁴ ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 358. ISBN 978-80-87112-25-0.

²⁰⁵ BATYLDA, Marcin. *Zaklínač a jeho svět: průvodce (nejen) herním světem*. Překlad Jakub Mařík. [Praha]: Crew s.r.o. ve spolupráci s nakladatelstvím Fantom Print, 2015, s. 139. Světové komiksy česky. ISBN 978-80-7398-308-6.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 139.

5.4.2 Srovnání se slovanskou mytologií

Slovanská mytologie zobrazuje lešije prakticky identicky. Traduje se zejména jeho podobizna lesního mužíka, který je porostlý mechem, má zelené vlasy a vousy a namísto nehtů drápy. Lešij se vyobrazuje jako škodolibá postava, která využívá malé přírodní katastrofy, jako jsou například vichřice, či ostatní lesní duchy.²⁰⁷

Slovanský lešij platí za hlavní lesní bytost, která svou domovinu urputně brání. Bere na sebe podobu stromu či zvířete. Vzhledem k jeho škodolibosti se vyskytuje několik pramenů, které uvádějí, že lešijové kradou děti. Ochranou proti němu může být kus lipového dřeva bez kůry, jeho přízeň si lidé snažili získat také oběťmi.²⁰⁸

Základní prvky Sapkowského pojetí lešije se shodují se slovanskou mytologií. Na rozdíl od ní je však zaklínačský lešij bytostí schopnou nabrat mnohem monstróznější vzhled, než jaký Slované připouštějí. Zároveň se jedná o bytost, která oproti slovanskému folkloru neváhá své oběti zabíjet.

„Jsou však bestie, které přemoci nelze a jen obětí si je můžete udobřiti. Když se Pán lesa rozzlobí a zvěř odežene, jehně nebo sele musíte do lesa odvésti a za měsíčního svitu ho k dubu vprostřed mýtiny přivázati. Když Pán lesa dar přijme, jeho hněv se utiší a les zase bude zvěře plný...“²⁰⁹

5.5 Lille

S Lille se setkáváme v první povídkové knize, konkrétně v povídce *Konec světa*. Žije v osadě v Údolí květů, ve starší mluvě nazývané *Dol Blathanna*. Už v samotných knihách je nazývána Živou, ve starší mluvě *Danamebi*, z čehož pramení jméno *Dana Meabdh* – Polní panna.

5.5.1 Sapkowského pojetí

Lille je plavovlasá dívka s blankytně modrýma očima a křehké postavy, která je v učení nejstarší ženy ve vesnici. Učí se znalostem ze staré knihy, která se ve vesnici dědí z generace na generaci. Kniha zřejmě slouží jako bestiář – obsahuje popisy a návody, jak

²⁰⁷ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 124. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 124.

²⁰⁹ BATYLDA, Marcin. *Zaklínač a jeho svět: průvodce (nejen) herním světem*. Překlad Jakub Mařík. [Praha]: Crew s.r.o. ve spolupráci s nakladatelstvím Fantom Print, 2015, s. 139. Světové komiksy česky. ISBN 978-80-7398-308-6.

se vypořádat s různými netvory. Protože ovšem vesničané neumějí číst, vždy zná jeden z nich obsah encyklopedie nazpaměť.

Lille s nikým nemluví, pouze nejstarší ženě šeptá svá slova. Ke konci příběhu se čtenář dozvídá, že dovede komunikovat telepaticky. Vesničané ji mají za moudrou čarodějkou, které naslouchají a zároveň ji ukrývají. Sapkowski totiž představuje báji o tzv. Moudrých, které vždy radily lidem. Vládcům ovšem takové ženy nebyly po chuti, proto je dávali pronásledovat.

Ani sami vesničané netuší, odkud se Lille vzala. Spokojí se s tezí, že se jedná o tradici – u předchozí staré ženy to bylo stejné, neboť přijala do učení málomluvnou dívku. Věří, že se jedná o obrození generace, jako je tomu např. u měsíce.

5.5.2 Srovnání se slovanskou mytologií

Živa je ve slovanské mytologii, jak je uvedeno výše, bohyní země a matkou života. Vyobrazovala se jako čistě ženská postava, která je v některých folklotech pojmenovávána jako Lada. Podle Rozuma tak byly nazývány krásné panny.²¹⁰

Sapkowski Lille vyobrazuje jako krásnou ženu neodmyslitelně spjatou s přírodou a plodností země. Úctu k ní chovají i vznešení elfové, kteří ji nazývají *Věčnou*.

„Zářivá, zlatovlasá, jasnooká, úchvatná Královna polí a luk. Zdobily ji věnce květin, klasy, svazky vonných bylin, po levém boku jí na neobratných nožkách poskakoval kolouch, po pravém dupal velký ježek.

„Dana Méadbh, ‘ vydechl Filavandrel uctivě. Poté sklonil hlavu a poklekl. Ostatní elfové ho následovali, pomalu, jakoby neochotně padali jeden po druhém na kolena, hluboce a uctivě se ukláněli. Poslední poklekla Toruviel.“²¹¹

Sapkowski se zde drží slovanské mytologie prakticky doslovně. Při popisu Živy se zmiňuje o plodnosti půdy a lásky všeho živého k její osobě. Údajně cestuje po vesnicích a navštěvuje je – podle zmíněného vesnického bestiáře se může usadit mezi lidmi. Autor zároveň dodává, že samotná bohyně Živa je ztotožněním naděje a obrození nehledě na svět či vládce okolo ní.

„[...] Práví se též, že nakonec Živa usadí se v národu, jenž nad všechny ostatní vynikne, ale to pouhé bajky babské jsou. Neb mudrci praví, že Živa zemi jen miluje a to,

²¹⁰ ROZUM, Jan Václav. *Slovanské bájesloví*. Praha: Nákladem Rozumovým, 1857, s. 10–11.

²¹¹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač I.: Poslední přání*. 2. Petřvald u Karvíné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 260. ISBN 978-80-85951-65-3.

co roste na ní i žije, ať pláňka nejmenší či chrobák nejškaredší. Národy mocné pro ni více neznamenaají nežli ona pláňka nepatrná, neboť i tak zmizí a nová po nich, jiná přijdou plemena. Však Živa věčná jest a byla a bude, navždy, až do skonání věků.“²¹²

5.6 Polednice, půlnočnice

Rovněž přízračné bytosti si v zaklínačském světě najdou své místo. Opět je jim ovšem dáván větší prostor mimo knižní sérii, v níž bývají pouze zmíněny.

5.6.1 Sapkowského pojetí

Polednice a půlnočnice jsou řazeny mezi přeludy. Jedná se o bytosti výhradně ženské, které jsou násilně zabity v období před svatbou či bezprostředně po ní. Stejný osud ostatně čeká i ženu, která svou sokyni takto zavraždí. Jak jejich pojmenování naznačuje, polednice a půlnočnice se objevují pouze v určitý čas a pouze na venkově. Nejčastější místa výskytu jsou pole a louky, výhradně to bývá poblíž místa jejich smrti.²¹³

Jejich společným znakem je vysávání energie z obětí. Povětšinou mají bílé, splývavé šaty doplněné věncem, čímž poukazují na nešťastnou svatbu. Polednice se zjevují za teplých dní a mohou vyhlížet buď jako mladé krásky, nebo jako shrbené stařeny, přičemž si za své oběti vyhlížejí lidi pracující na polích. Půlnočnice se naopak objevují pouze v noci okolo úplňku. Kromě napadání pocestných mohou zaútočit i na spící venkovany.²¹⁴

5.6.2 Srovnání se slovanskou mytologií

Polednice je v slovanském pojetí vlastně doba divoženek. Slovani polednici popisují jako bíle oděnou, zahalenou ženu, která se přibližně od dvanácti do jedné hodiny vyskytuje v polích se srpem v ruce. Koho polednice na poli či na křižovatce zastihne, je podroben několika otázkám. Ty musí správně zodpovídat do doby, než pomine moc přízraku. V případě neúspěchu jej polednice zabije, nebo odsoudí k těžké nemoci.²¹⁵

²¹² SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač I.: Poslední přání*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 263. ISBN 978-80-85951-65-3.

²¹³ BATYLDA, Marcin. *Zaklínač a jeho svět: průvodce (nejen) herním světem*. Překlad Jakub Mařík. [Praha]: Crew s.r.o. ve spolupráci s nakladatelstvím Fantom Print, 2015, s. 120–121. Světové komiksy český. ISBN 978-80-7398-308-6.

²¹⁴ Tamtéž, s. 121.

²¹⁵ RIEGER, František Ladislav. Polednice. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 131. ISBN 978-80-87112-25-0.

Na rozdíl od mytologie slovanské Sapkowski nepřipouští ve svých dílech existenci mužské varianty – poledníčka. Jak u Slovanů, tak v zaklínačském světě jsou polednice vnímány spíše v negativním slova smyslu a jako zlé znamení.

Menší pozornost si v obou folklotech získává půlnočnice, která je dle slovanských zvyklostí znamením smrti.²¹⁶

Většina slovanských pramenů nepopisuje, jak polednice či půlnočnice vznikají, jedná se pouze o fenomén přízraků, které škodí či rdousí pracující lidi. Toto pojetí vychází zřejmě z přesvědčení, že poledne a půlnoc jsou hodiny, kdy má jedinec odpočívat.

Původní mytologie je tedy upravena schůdněji pro lidovou slovesnost. Prvobytný motiv otázek je zaměněn za tanec, v čemž lze spatřovat podobnost s výše uvedenými divými ženami, případně rusalkami, které rovněž vycházejí ze slovanské mytologie.

„Přízraky jsou chudáci holky, co zemřou den před svojí svatbou nebo o svatební noci – [...]. Když taková holka zemře přes den, změní se v polednici, a když si pro ni smrt přijde v noci, stane se z ní půlnočnice. [...] Čapnou každýho, kdo jde kolem, zlákej je k šílenému tanci, bez odpočinku a šance na útěk, dokud si nohy až na kost neošoupou.“²¹⁷

5.7 Strigy

Striga je ve světě zaklínače poměrně častým netvorem, na kterého lidé volají právě zaklínače. Setkáváme se s ní v první povídkové knížce v úvodní povídce *Zaklínač*.

5.7.1 Sapkowského pojetí

Sapkowski strigy řadí mezi tzv. zatracené – jedná se o výsledek kletby, která byla seslaná na těhotnou ženu. Kletba postihne dítě, které nepřežije porod a stane se monstrem. O samotném zakletí toho není mnoho známo, ovšem faktem zůstává, že striga po několika letech začne opouštět svůj hrob, a to zejména v noci, kdy se vydává na lov.

Strigy jsou sice malé, ale neuvěřitelně hbité a nadpřirozeně silné. Jsou tedy velmi nebezpečné, neboť zabíjejí bez přemýšlení, k čemuž jim napomáhají ostré zuby a drápy. Živí se masem a krví svých obětí.

²¹⁶ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 126. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

²¹⁷ BATYLDA, Marcin. *Zaklínač a jeho svět: průvodce (nejen) herním světem*. Překlad Jakub Mařík. [Praha]: Crew s.r.o. ve spolupráci s nakladatelstvím Fantom Print, 2015, s. 119. Světové komiksy česky. ISBN 978-80-7398-308-6.

Kletbu lze ze strigy obvykle sejmout. V příběhu se čtenář dozvídá, že je potřeba jí zabránit, aby se do své hrobky vrátila před třetím kuropěním. Zároveň je třeba, aby na místě jejího hrobu někdo přečkal živý do rána, což z odeklinání činí značně riskantní záležitost. Též je zmíněno, že v kletbách může dojít k odchylkám či mohou vzniknout dokonce i nevyčísitelné případy.

5.7.2 Srovnání se slovanskou mytologií

Striga v mnohých slovanských pojetích neoznačuje netvora, nýbrž splývá s významem čarodějnice. Na Slovensku je toto označení užívané běžně a nabývá stejného významu jako například „bosorka“.²¹⁸ Pojmenování je odůvodněno z latinského *strix*, které znamená sovu či jiného nočního ptáka. Dle domněnky sál v noci dětem krev.²¹⁹ Sapkowského pojetí se od tohoto poměrně liší. Lze však předpokládat, že ze strigy vznikli pozdější upíři.

V polské lidové literatuře však existují doklady o démonu, který po smrti vychází z hrobu, aby strašil kolemjdoucí. Mýtus uvádí, že *strzygoń* se pohybuje mimo hrobku nejčastěji od půlnoci do úsvitu a etymologicky se pojetí rozšířilo na výše zmiňovaného ptáka, který se krmí krví. Bibliografické prameny připouští, že postupem času došlo i k identifikaci s čarodějem.²²⁰

V polském folkloru se vyskytuje téměř identická báje o princezně-strize, jakou předkládá i Sapkowski ve svém díle. Adda je princezna, dcera krále Foltesta, která byla zakleta ve strigu. Král svou dceru ovšem miluje, proto ji drží v rodinné hrobce a nevzdává se naděje na odčarování. Až s příchodem Geralta svolí k definitivní variantě.

Sapkowski se od polského mýtu postupně odklání. Originální pojetí nabízí různé verze, od rozříznutí princezny, aby její tělo opustili hadi a zmije jakožto symboly nečisté síly, až po užití svatých symbolů – v některých verzích se po zkrocení striga modlí se svým zachráncem až do rána. V zaklínačově příběhu je sveden boj, při kterém Geralt málem přijde o život. Princeznu se mu však podaří odčarovat.

„Sekla jej drápy do krku. Začala hluboko, jeho krev jí zbrotila tvář. Zavyla a druhou rukou mu sekla po očích. [...] Silně krvácel. Času nebylo nazbyt. Zaklekl a citelně ji kousl

²¹⁸ MÁCHAL, Jan. *Bájeslovi slovanské*. V Praze: Nákladem J. Otty, 1907, s. 94.

²¹⁹ RIEGER, František Ladislav. Striga. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájeslovi*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 146. ISBN 978-80-87112-25-0.

²²⁰ SITNIEWSKA, Roksana. STRZYGOŃ/STRZYGA. In: *SŁOWNIK POLSKIEJ BAJKI LUDOWEJ* [online]. Toruń: Wydawnictwa Naukowego UMK w Toruniu, 2019 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://bajka.umk.pl/slownik/lista-hasel/haslo/?id=168>.

do krku pod uchem, zakousl se a držel tak dlouho, dokud se nelidské vyetí nezměnilo v nemohoucí křik a pak v přidušené vzlykání – pláč čtrnáctileté divenky, již někdo ubližuje. [...] Nehty měla špinavé, polámané, zkrvavené, ale... normální. Naprosto obyčejné lidské nehty.

[...]

Stihl to. A ztratil vědomí.

*Ve Wyzimě potřetí zakokrhal kohout.*²²¹

Ve vyobrazení strigy lze rovněž spatřit odkaz na povídku ruského spisovatele N. V. Gogola *Vij*²²², kterou napsal na motivy ukrajinské pověsti. V zaklínačském světě se rovněž vyskytuje netvor pojmenovaný vij, který ovšem Gogolově vyobrazení plně neodpovídá, ačkoliv je u bytosti připomínající stonožku zřejmě zachován motiv slepoty.

„Ke kmeni se tisknoucí bytůstka tence pištěla. Obrovský vij zvedal nad travu dlouhá, jemně se chvějící tykadla. Lovil jimi pach a teplo.

*„Nehýbej se!“ vykřikl zaklínač a zadupal, aby na sebe upoutal pozornost skolopendromorfa. Ale vij nezareagoval, poněvadž jeho tykadla již ucítila pach bližší oběti. Netvor pohnul nohama, esovitě se svinul a vrhl se vpřed. Jeho sytě žluté nohy se míhaly v travě jako vesla galéry.*²²³

5.8 Upíři, vampýři

Upíři či vampýři tvoří nedílnou složku Sapkowského rozmanitého světa. Ačkoliv se jedná o bytosti, které zaklínači běžně hubí, v příběhu se vyskytuje i takový upír, který Geraltovi dlouhodobě dělá společnost.

5.8.1 Sapkowského pojetí

U Sapkowského se pod pojem „upír“ řadí mnoho jednotlivých poddruhů, z nichž se každý liší drobnými specifikacemi. Nejzákladnějším dělením zůstává rozlišování nižších a vyšších upírů – i to je však zásadou buď zaklínačů, nebo vystudovaných ras. Prostý lid upíry nerozlišuje.

²²¹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač I.: Poslední přání*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 77–78. ISBN 978-80-85951-65-3.

²²² ГОГОЛЬ, Николай Васильевич. *Вий: Повесть*. 2-е изд. Москва: А. С. Панафикина, 1909. Иллюстрированная Гоголевская библиотека.

²²³ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač II.: Meč osudu*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 252. ISBN 978-80-85951-66-0.

„Upír: čili vampýr, jest člověk nemrtvý, Chaosem zplozený. Prvé své žití pozbyvše, druhé toliko v nočních temnotách prožívá. Pouze bledé světlo měsíce snáší, vstává tedy za svitu luny z rovu, napadá spící lidi, s největší oblibou mladé ženy, a aniž by je ze sna probudil, saje jejich sladkou krev.

Physiologus²²⁴

Do kategorie nižších upírů lze zařadit fledery, ekimary a garkainy. Jedná se o poddruhy víceméně primitivní a poháněné zejména pudy. Jsou citliví na sluneční světlo, tudíž loví v noci. Vzhledem k čistě instinktivnímu jednání své oběti často rvou na kusy, neboť se snaží dostat k teplému masu. Mnozí z nich nepohrdnou ani čerstvou mrtvolou či nemocnými oběťmi.

Mezi vyšší upíry Sapkowski řadí alpy, moly, katakany, bruxy a nekuraty, jindy též nazývané nosferaty. Oproti nižším upírům se vyznačují zejména unikátní vlastností transformace, díky níž se dovedou vydávat za člověka. Také jim neškodí sluneční svit a mnozí dovedou telepaticky komunikovat.

I přes tyto náležitosti autor nepovažuje za opravdové vyšší upíry jakýkoliv poddruh, nýbrž nevydělitelný druh mocných bytostí. Díky dokonalé kamufláži je lze jen s velkými obtížemi odlišit od lidí. Nedovedou skrýt akorát upíří zuby, svůj pach (pouze před některými zvířaty) a skutečnost, že na slunci nevrhají stín a v zrcadlech odraz. Tací zástupci upíří rasy jsou nadlidsky mrštní a rychlí, mimo to dovedou být neviditelní a létat. Svou oběť mohou bez problému zhyponotizovat či uspat. Nemá na ně sebemenší vliv ani sluneční světlo, oheň nebo stříbro a mezi jejich přednosti se řadí zejména velmi účinná schopnost regenerace.

V příběhu se dobrým přítelem Geralta z Rivie stane Emiel Regis Rohellec Terzieff Godefroy. Ačkoliv se jedná o výše zmiňovaného mocného vyššího upíra, nereaguje na něj ani zaklínačův magický medailon.

5.8.2 Srovnání se slovanskou mytologií

V zaklínačském světě Andrzej Sapkowski zřejmě boří všechny možné mýty, které se upírů týkají – alespoň pro druh, který označuje jako „vyšší“. Ve slovanské mytologii jsou upíří považováni za bytosti živící se téměř výhradně krví. Vysáváním krve zároveň

²²⁴ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač V.: Křest ohněm*. 6. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 151. ISBN 978-80-85951-71-4.

své oběti zabíjejí. Ve světě Sapkowského krev slouží upírům prakticky jako alkohol. K přežití ji nepotřebují – ukázkou může být Regis, který se řadí k tzv. upírům abstinentům. Stejně jako u alkoholu se mohou upíři z krve opít, či si na ní dokonce vytvořit závislost.

„[...] *Není to pouze otázka vzájemné důvěry, na niž mám stejně staromódní názory jako vy, mi staromódní přátelé. Já totiž nepožívám krev. Nikdy. Odvykl jsem, když se pro mne závislost na krvi stala fatálním problémem. [...]*“²²⁵

Ve slovanské mytologii jsou upíři považováni za tvory noční. Toto tvrzení Sapkowski v zaklínačských dílech přímo nepopírá, nicméně jej vyvrací jako báji, která postupem času ztratila své opodstatnění. Svou domněnku vysvětluje poměrně jednoduše – stejně jako se lidé přizpůsobili životu v noci, tak se také vyšší upíři adaptovali na život ve dne. Přirovnává to k mutaci.

„[...] *Opakuji a zdůrazňuji: mýtus vznikl u pravěkých táborových ohňů. Dnes už je skutečně jen pouhým mýtem, neboť své domovy vytápíte a osvětľujete – osvojili jste si noc. My, vyšší upíři, jsme se také poněkud vzdálili od našich prvotních krypt – osvojili jsme si den. Analogie je úplná. [...]*“²²⁶

V zaklínači je přímo popsán srbský mýtus popisující praktiku nalezení upíra. Při podezření na jeho existenci ve vesnici báje doporučuje vzít černého koně a vodit jej po hřbitově. Kůň podle mýtu nesmí překročit hrob, v němž se ukrývá upír.²²⁷

„*O co vám jde, lidičky?*‘ usmál se zaklínač, pokoušeje se zmírnit vyhrocenou situaci. *„Nač potřebujete koně, o kterého tak zdvořile žádáte?’*

„Jak jinak bysme mohli vampejří hrob najít? Je třeba hřbitov na vraným hřebci kolem dokola object. U který mohyly kůň zastaví a z místa se nechce hnout, tam vampejr leží. Musí se vykopat a probodnout vosikovým kolíkem. Neprotivte se nám, my toho vraníka musíme mít!’

„Jinou barvu ten kůň mít nemůže?’ otázal se Marigold, nabízejí sedlákovi Pegasovu uzdu.

„Nemůže.““²²⁸

²²⁵ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač V.: Křest ohněm*. 6. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 301. ISBN 978-80-85951-71-4.

²²⁶ Tamtéž, s. 308.

²²⁷ RIEGER, František Ladislav. *Upír*. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 154. ISBN 978-80-87112-25-0.

²²⁸ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač V.: Křest ohněm*. 6. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 155–156. ISBN 978-80-85951-71-4.

Kromě toho, že Sapkowski v tomto díle popírá nakažlivost vampyrismu, respektive skutečnost, že by se člověk mohl stát upírem po kousnutí, také podotýká nesmyslnost báje, v níž upír vzniká jako nemrtvý či jakkoliv jinak transformovaný člověk. Podle autora jsou rasou podobně jako např. elfové – jedinec se musí upírem narodit.

Slovanská mytologie předkládá mnoho způsobů zabítí upíra. Mezi nejčastěji zmiňované praktiky patří zatlukání kůlu do srdce, useknutí hlavy či upálení.²²⁹ Vyšší upíři v zaklánačském světě mají ovšem velmi vysoce vyvinutou regenerační schopnost, která jim umožňuje přežít výše zmíněné zásahy. Oddělení končetin od těla je pro ně spíše nepříjemností, nikoliv smrtelnou ranou.

„[...] *Sedláci mne div neroztloukli na kaši... Zpřeráželi mi všechny kosti v těle, uřízli mi hlavu, pokropili mne svěcenou vodou a zakopali. Naštěstí nevěděli, jak na to... Dovedete si představit, jak jsem se cítil po vystřízlivění?*“²³⁰

5.9 Vlkodlaci

Stejně jako upíři jsou v Sapkovského díle hojně zmiňováni vlkodlaci. Na rozdíl od upírů není jejich podstata ale plně objasněna a i v případě světa vytvořeného Sapkovským zůstává nezodpovězeno poměrně mnoho otázek.

5.9.1 Sapkovského pojetí

Sapkowski vlkodlaky řadí mezi *teriantropy* – jedince schopné přijmout zvířecí podobu.²³¹ Vlkodlaci se, jak ostatně název napovídá, dovedou transformovat na vlky. Transformace může být ale poloviční, v takovém případě vzniká míšenec s lidskými i vlčími rysy.

Způsob, jak získat tuto vlastnost, je dvojitý – zakletím či zděděním. V případě zakletí se většinou jedná pouze o poloviční transformaci. Objev dědičné lykantropie vyvolal teorii, že zakletí je pouze spouštěčem. Jedinec má spící lykantropií gen v sobě a projeví se až vlivem kouzla.

²²⁹ RIEGER, František Ladislav. Upír. IN: ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009, s. 154–155. ISBN 978-80-87112-25-0.

²³⁰ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklánač V.: Křest ohněm*. 6. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 303. ISBN 978-80-85951-71-4.

²³¹ Mezi další *teriantropy* podle Sapkovského patří například medvědodlaci či krysohlavci.

Ať už se ovšem jedná o lykantropii získanou či dědičnou, každý jedinec si může, ale nemusí uvědomovat svůj stav. Někteří vlkodlaci dovedou kontrolovat své instinkty i po proměně. Je pak pouze na jedinci, zda přečká proměnu v ústraní, daleko od lidí, nebo se vydají své krvelačné podstatě.

5.9.2 Srovnání se slovanskou mytologií

Slovanská mytologie připouští různé způsoby proměny člověka ve vlka. Oba způsoby, tedy zakletí či narození do vlkodlačí rasy, které Sapkowski popisuje, jsou v souladu se slovanskou mytologií. V zaklínačském folkloru je sice možnost takové rodiny velmi ojedinělá, ale možná. Zavrhuje ovšem zrození vlkodlaka jako potomka upíra či zrození díky pití z vlčí stopy.

*„Málokdy se stane, ‘zakroutil udiveně hlavou Geralt, že dva teriantropové vytvoří pár. Ještě vzácnější bývá potomstvo z takovýchto svazků. Máš velké štěstí, Dussarte.“*²³²

Sapkowski rovněž přejímá slovanskou mytologii téměř přesně i v ohledu přeměn. Podle folkloru se jedinec měnil na vlkodlaka nejen o úplňku, ale také z vlastní vůle či s pomocí jistého prostředku, tím mohl být např. kouzelný předmět či lektvar. Profantová se domnívá, že díky těmto dokladům jsou vlkodlaci paralelou k šamanismu (šamani rovněž dovedou ovládat proměnu člověka na zvíře). Slované ovšem věří, že lykantrop se navrácí do lidské podoby buď se zakokrháním, nebo při oslovení jménem.²³³

Ve světě zaklínače je zmiňováno, že jedinec, kterého postihlo zakletí, se převážně mění za úplňku. Není to však pravidlem – například rození vlkodlaci dovedou svou přeměnu plně kontrolovat prakticky ihned a proměnění se ji dokáží naučit řídit. Proměna po oslovení není plně vyjasněna.

„Žena a další dvě dcerky se již změnit stačily. Na zaklínače se s krví podlitýma očima a vyceněnými tesáky vrhly tři šelmy – šedá vlčice a dvě vlčata. Pohotově se rozdělily jako sehraná smečka a zaútočily na něho ze všech stran. [...]

„Ne! Edwino! Ne!!!“

*Dopadla na něj a přirazila ho ke stěně. Avšak již v lidské podobě. [...]*²³⁴

²³² SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač: Bouřková sezóna*. 1. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2014, s. 272–273. ISBN 978-80-7477-050-0.

²³³ PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 234. ISBN 80-7277-219-8.

²³⁴ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač: Bouřková sezóna*. 1. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2014, s. 271. ISBN 978-80-7477-050-0.

Většina pramenů slovanského bájesloví se shoduje, že vlkodlak je démon, či stvoření, které lidem hojně škodí. Sapkowski ovšem poukazuje na fakt, že lykantropové si uchovávají vlastní vědomí a rozhodnutí je tedy na každém jedinci. Mohou tak existovat taci, kteří se naučí zvířecí podstatu plně ovládat, aniž by museli prolít krev.

„Dussart se již v lidské podobě zvedl od Pasztorovy mrtvoly a otřel si rty a bradu. Po dvačtyřiceti letech života vlkodlaka,‘ prohodil, když se jeho zrak setkal se zaklínačovým pohledem, ‚bylo na čase, abych už někoho zadával.‘“²³⁵

5.10 Zaklínač

Ústřední postavou celé knižní série je Geralt z Rivie, povoláním zaklínač. Na jeho osobě a prožitcích jsou založeny veškeré příběhy, které zaklínačský svět nabízí nejen v knižním, ale také v seriálovém či herním zpracování.

5.10.1 Sapkowského pojetí

Zaklínači či vědmaci jsou bojovníci, kteří prošli speciálním výcvikem a podstoupili nevratné změny, jež jim umožňují bojovat s rozličnými monstry, které se v Sapkowského světě vyskytují. Právě ty byly důvodem vzniku zaklínačů – prostý lid potřeboval ochránce.

„Co přesně je zaklínač? [...] Druidi, pokud se jich kdy někdo zeptal, by remcali, že zaklínači jsou rezníci, kterým platí za tupé vybijení ohrožených druhů. Nadávají nám do vrahů přírody, žoldáků, co bezohledně plundrují životní prostředí, když jim z toho kouká tučný zisk.“²³⁶

Vzhledem k nebezpečnosti nejen povolání, ale samotného procesu, se zaklínači stávají děti chudé a nechtěné, případně válečné sirotky bez domova. Obecně ovšem platí, že na zaklínače se vyučují pouze chlapi, kteří jsou fyzicky i duševně zdraví a silní. Zároveň je zmíněno, že dítě musí být nějakým způsobem vázáno Sudbou²³⁷. Ti jsou nejprve odvedeni zaklínači na bezpečné místo²³⁸ a posléze podrobeni tzv. Zkoušce trav,

²³⁵ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač: Bouřková sezóna*. 1. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2014, s. 281. ISBN 978-80-7477-050-0.

²³⁶ BATYLDA, Marcin. *Zaklínač a jeho svět: průvodce (nejen) herním světem*. Překlad Jakub Mařík. [Praha]: Crew s.r.o. ve spolupráci s nakladatelstvem Fantom Print, 2015, s. 50. Světové komiksy česky. ISBN 978-80-7398-308-6.

²³⁷ Sapkowski čtenáře seznamuje s tím, že nejen Ciri, ale i Geralt sám je dítětem překvapení.

²³⁸ Kromě zaklínačského hradiště Kaer Morhen, které je Geraltovou domovinou, se Sapkowski zmiňuje i o jiných zaklínačských útočištích. Tomuto nasvědčuje i fakt, že Geralt je absolventem školy Vlka (čemuž odpovídá i jeho vlčí medailon) – v knižní sérii je dále uváděna např. škola Kočky či Zmije ad. Lze tedy usuzovat, že zaklínači dříve působili jako rozsáhlá organizace.

rozsáhlé mutaci pomocí lektvarů trvající několik dní. Zkoušku dle Sapkowského přežije jen malý počet vyvolených, což je v později v příběhu zmiňováno jako hlavní důvod, proč se přestali rekrutovat noví zaklínači.

Pakliže rekrut přežije Zkoušku trav, podstoupí ještě proces nazývaný Změny. Během nich jsou rekrutovi podávány další odvary, jejichž působení musí přežít. Zkouška a Změny jsou nezbytné, aby byly probuzeny magické schopnosti, které potřebují vědmaci využívat v boji. Až po nich přichází na řadu zaklínačský trénink, během kterého získá přeživší nejen značnou fyzickou zdatnost, ale také rozsáhlé šermířské schopnosti. V knihách jsou zhruba popisovány tréninkové metody. Mimo fyzických schopností ovšem zaklínači nabývají také vědomostí týkajících se monster. Znalosti považují zaklínači rovněž za velmi podstatné, neboť musí znát různé způsoby, jak netvorům čelit a jak s nimi bojovat. Právě to z nich v Sapkowského světě činí unikátní sociální třídu.

Zaklínači mají své vlastní vybavení, bez něhož nevyrážejí na cesty. Základem jsou jistě dva meče, jeden ocelový a druhý stříbrný. Stříbrný se využívá zejména na magické netvory. Oba meče jsou vždy nejvyšší kvality a vyrobené na zakázku. Žádný zaklínač nepracuje bez svého medailonu. Nejen že se jedná o jakýsi odznak profese, ale také o významný magický prvek. Medailony totiž reagují na magickou auru – varují vědmáky před nebezpečím či jim umožňují sesílat zakletí. Znamení jsou sice prosté magické prvky, ale velmi účinné. Některá se dají sesílat jedním gestem, příliš nevyčerpávají a zaklínač díky nim získává patrnou výhodu. V neposlední řadě náleží k zaklínačskému vybavení rozličné lektvary a elixíry, jimiž vědmaci dočasně posilují své schopnosti.

5.10.2 Srovnání se slovanskou mytologií

Zaklínač je v originálně nazván *Wiedźmin*, tedy vědmák. Již samotná etymologie slova odkazuje na slovanské vědmáky, vědmy – čaroděje.²³⁹ I podle dochovaných pramenů lze předpokládat, že zaklínač je unikátní postava slovanské mytologie.²⁴⁰

Mimo to je postavou dost záhadnou – stejně jako vědma může být vyučen. Podle ruské mytologie má dvě duše, lidskou a démonickou, a to proto, že svou duši prodal ďáblu. Údajně nemá vlasy, vousy ani knír, postrádá jakékoliv známky mužnosti, naopak

²³⁹ OTTO, Jan, ed. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Praha: J. Otto, 1909, s. 489.

²⁴⁰ ГРУШКО, Е. А. а Ю. М. МЕДВЕДЕВ. *Русские легенды и предания*. Москва: Эксмо, 2006, s. 82. ISBN 5-699-06901-1.

dokonce disponuje malým ocasem. Vědmáku se stačí zahledět do očí, aby člověk spatřil, že je vše vzhůru nohama.²⁴¹

Ačkoliv Sapkowski používá oslovení „vědmák“ (pověštinou je označuje za pejorativní), s předlohou ruské mytologie se shoduje jen částečně. Zaklínači jsou skutečně vyučováni na zaklínačských hradištích a v různých školách. Někteří prostí lidé jsou přesvědčeni, že se jedná o pekelná stvoření. Vzhledově se ale ruské prameny liší. Například Geralt je popisován jako bělovlasý muž drsného vzezření s pronikavým pohledem a očima zmiže. Chvost u něj Sapkowski popírá.

„Exorcisté, též zaklínači, pejor. vědmáci, u Nordlingů (odkaz) tajuplná, elitářská kasta šamanů-bojovníků, původně patrně odnož druidů (odkaz). V lidové představivosti byli e. nadáni magickou mocí a nadlidskou energií, umožňující jim zápolit se zlými duchy, netvory a temnými silami.“²⁴²

V ruském folkloru jsou vědmákům přisuzovány poměrně rozsáhlé čarodějné schopnosti, které ve velké míře využívají k tzv. vyrovnávání účtů s nepřáteli. Mezi ně patří např. schopnost jedince uhranout natolik, že onemocní a do pár dnů zemře, nebo také umění proměn ve zvířata, zejména pak ve vlky, koně a mýry.²⁴³

I zde lze v odlišnostech najít odraz ruské mytologie. Zaklínači disponují magickými schopnostmi, jedná se o Znamení. V knihách jsou tato zakletí popisována jako drobná, nenáročná, rozhodně se nejedná o velký čarodějný talent. Patří mezi ně ovšem i Znamení Axie, psychická vlna, která zaklínači umožňuje manipulovat s protivníky. Dala by se počítat jako jistá forma uhranutí. Nemá ale takovou moc, aby jedinec pod vlivem Znamení onemocněl, natož umřel.

„Riv se narovnal. Rychle vsunul čepel pod levou paži a pravou rukou pozvednutou proti biřicím načrtl ve vzduchu bleskově nějaké znamení. Zablýskly se stříbrné cvoky, kterými byly nabíjeny chrániče na jeho předloktích.“

Strážní polekaně ustoupili a zakryli si tváře rukama. Hosté couvli, někteří se vrhli ke dveřím. Žena se opět hystericky rozkřičela.“²⁴⁴

Zaklínači mají být podle Sapkovského profesí, která za úplatu chrání lid před netvory. V případě Geralta lze v jeho chování vyzorovat i vyřizování účtů, ovšem jedná

²⁴¹ ГРУШКО, Е. А. а Ю. М. МЕДВЕДЕВ. *Русские легенды и предания*. Москва: Эксмо, 2006, s. 82. ISBN 5-699-06901-1.

²⁴² SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač IV.: Čas opovržení*. 6. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 7. ISBN 978-80-85951-70-7.

²⁴³ ГРУШКО, Е. А. а Ю. М. МЕДВЕДЕВ. *Русские легенды и предания*. Москва: Эксмо, 2006, s. 82. ISBN 5-699-06901-1.

²⁴⁴ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač I.: Poslední přání*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 50–51. ISBN 978-80-85951-65-3.

se pouze o jeho příběh. Vědmák z Rivie ani jeho kolegové nedisponují schopnostmi přeměny.

Ačkoliv se dle ruské mytologie jedná o zaprodance peklu, i zde je připuštěno, že někteří zaklínači činí dobro. Zároveň je uvedeno, že zaklínači neztrácí sílu ani po smrti, neboť neúnavně bojují s mrtvými – a vždy vyhrávají. Rozporuplnost, která napomáhá k tajemnému vykreslení zaklínače, nadchází u pasáže, podle níž se může vědmák po smrti stát upírem.²⁴⁵

Sapkowski ve svém díle předkládá zaklínače jako postavy navyklé rozličnému chování. Někteří je chovají v úctě, jiní je považují za démonická stvoření. I přes to, že si vědmaci nechávají za svou práci zaplatit, v GERALTOVĚ příběhu je několikrát naznačeno, že se rozhodují dle své vůle. Autor tak nejednou otevírá otázku tzv. „menšího zla“. Otázku posmrtného života Sapkowski nerozvíjí.

„Geralte,“ řekl Stregobor, „když jsme tehdy naslouchali Eltiboldovi, mnozí z nás pochybovali. Rozhodli jsme se ale zvolit menší zlo. Teď tě prosím o podobnou volbu.“

„Zlo je zlo, Stregobore,“ odpověděl zaklínač vážně a vstal. „Menší, větší, střední, všechno jedno, proporce jsou relativní, hranice nejasné. Nejsem zbožný poustevník, nečinil jsem v životě jen dobro. Mám-li však volit mezi dvěma zly, nevolím raději vůbec. Musím už jít. Uvidíme se zítra.“²⁴⁶

Mezi výrazné postavy vykonávající zaklínačskou profesi patří ústřední hrdina Geralt z Rivie nazývaný taktéž Řezníkem z Blavikenu, a jeho mentor Vesemir, nejstarší vědmák ze Školy vlka a pravděpodobně nejstarší zaklínačský mistr dané série vůbec.

5.11 Další zmínky slovanské mytologie

V sérii o zaklínači se vyskytují i nepatrné zmínky, které například nejsou plně spojovány s konkrétními postavami, případně jsou zmíněné pouze v jednom konkrétním případě a nedochází k jejich dalšímu rozvoji v knižní sáze. Povětšinou bývají zastoupeny v herních zpracováních.

S bohem Perunem se pojí symbolika dubu. Jak již bylo uvedeno výše, dub je považován za nejsilnější a nejtvrďší strom, který je příhodně zasvěcen zjevně nejvyššímu

²⁴⁵ ГРУШКО, Е. А. а Ю. М. МЕДВЕДЕВ. *Русские легенды и предания*. Москва: Эксмо, 2006, s. 82. ISBN 5-699-06901-1.

²⁴⁶ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač I.: Poslední přání*. 2. Petřvald u Karvíné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 140. ISBN 978-80-85951-65-3.

bohovi slovanského panteonu. V sérii je velmi často stavěn jako dominantní prvek na místech, na kterých dochází k důležitým událostem v životě hlavních protagonistů. Díky němu je také patrná spojnice s přírodou, s níž jsou Slované svázáni zjevně odnepaměti.

„Duén Canell – Misto Dubu. Srdce Brokilomu.

[...]

Kotlina obklopená korunami ohromných zelených stromů. Koupaná v mlhách a oparech vznášejících se ze země, ze skal, z horkých zřidel. Kotlina...

Medailon na jeho krku se lehce chvěl.

*Kotlina koupaná v magii. Duén Canell. Srdce Brokilomu. [...]*²⁴⁷

*„Všichni jsme dětmi Matky Země,‘ rozlehl se v tichu hlas šedivého druida. ‚Dětmí Matky Přírody. [...] Nehádejme se, kdo tady byl první, neboť první byl vlnami vyplavený žalud. Z něj vyklíčil velký Bleobheris – nejstarší z dubů. Stojíce pod jeho větvemi, na jeho věkovitých kořenech, nezapomínejme na naše vlastní, bratrské kořeny, na zemi, z níž vyrůstají. [...]‘*²⁴⁸

Série o zaklánači se vyznačuje bohatým jazykem. Autor neváhá přistoupit k pejorativním či vulgárním výrazům. K mírnějším jazykovým projevům patří klení, které se rovněž nepochybně pojí s bohem Perunem. Celým příběhem totiž prostupuje láteření odvolávající se na hromy či blesky.

*„U sta hromů!‘ zamručel do nastalého ticha Lambert.*²⁴⁹

*„Na tom nezáleží, hrome!‘ zvolal. ‚Poslyš, Avallac’hu, musím se co nejrychleji dostat do toho druidského lesa.‘*²⁵⁰

Zejména v herním zpracování těchto fantasy děl jsou velmi podstatné runové kameny vylepšující výzbroj či meče postavy Geralta. V prvním a druhém díle (*Zaklánač*²⁵¹ a *Vrahové králů*²⁵²) jsou runy rozdělené na elementární živly, z nichž je opět patrné nejen sepeť s přírodou, ale zároveň i s bohy. V díle třetím – *Divoký hon*²⁵³ – jsou runy rozděleny

²⁴⁷ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklánač II.: Meč osudu*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 269–270. ISBN 978-80-85951-66-0.

²⁴⁸ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklánač III.: Krev elfů*. 7. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 25–26. ISBN 978-80-85951-69-1.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 83.

²⁵⁰ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklánač VI.: Věž vlaštovky*. 5. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 261. ISBN 978-80-85951-73-8.

²⁵¹ CD Projekt Red. *The Witcher*. Atari, CD Projekt, 2007-10-26.

²⁵² CD Projekt Red. *The Witcher 2: Assassins of Kings*. CD Projekt, 2011-05-17.

²⁵³ CD Projekt Red. *The Witcher 3: Wild Hunt*. CD Projekt, 2015-05-19.

poněkud komplikovaněji. Stále odpovídají živlům, nicméně jsou přímo pojmenovány podle slovanských bohů. Konkrétně se jedná o Dažboga (runa způsobující zapálení protivníka), Černoboga (runa přidávající útočnou sílu), Striboga (runa způsobující potáčení protivníka), Svaroga (runa přidávající šanci prorazit protivníkovu brnění), Triglava (runa způsobující omráčení protivníka), Peruna (runa přidávající adrenalin), Velesa (runa zvyšující sílu zaklínačských Znamení), Moranu (runa způsobující protivníkovi otravu) a o runy Zory²⁵⁴ (runa způsobující zmrazení protivníka) a Devany²⁵⁵ (runa způsobující protivníkovu krváčení).

K živlům se částečně pojí i symbolika ohně. Pro Slovy je oheň velmi podstatným elementem. Nejdůležitější byl oheň živý a svatý. Jak již bylo výše uvedeno, takový plamen se musel neustále udržovat a jeho vyhasnutí se trestalo smrtí. Zejména ve třetím dílu herní série je vyzdvihován kult Věčného ohně. Vyskytuje se zejména ve městě Novigrad, ačkoliv ve hře je jeho vliv patrný téměř v celé zemi Redanii. Tento kult vnímá plamen nejen jako symbol naděje, který rozhání temnotu, ale také jako znamení pokroku. Odpůrci církve Věčného ohně či rouhači tohoto bezmála náboženství jsou upalováni. Postupem času se začal kult vyznačovat odporem k magii a samotným čarodějům, jednou z jejich oblíbených praktik jsou tzv. hony na čarodějnice.²⁵⁶

S náboženstvím souvisí také kult Všemátky Melitelé, již je věnovaná v knižním zpracování velká pozornost. Do děje totiž významně vstupuje vrchní kněžka Nenneke sídlící v ellanderské svatyni, přítelkyně Geralta z Rivie. Poprvé je zmíněna v první sbírce povídek, a to poté, co je Geralt ošklivě zraněn při odčarovávání princezny strigy. Kult je uváděn jako jedno z nejstarších náboženství, jaké v zaklínačském světě existuje. Na rozdíl od slovanského vyobrazení kněžích tato církev příliš nevstupuje do politiky, naopak zejména pomáhá lidem. Ellanderská svatyně je zároveň klášterní školou, kde se kromě všeobecného teoretického základu studenti učí léčitelství.

„Čas, který s ostatními náboženstvími a kulty nelítostně skoncoval, účinně je izoloval v zapomenutých, zřídka navštěvovaných, v městské zástavbě utopených svatyních a chrámech, byl k Melitelé milostiv. Bohyni nikdy nechyběli ani vyznavači, ani

²⁵⁴ Zora je ve slovanské mytologii považována za zosobnění římské Venuše, jindy je nazývána také jako jitřenka či večernice. V ruském folklóru je vyobrazována zejména jako krásná dívka držící zlatou mísu. Na hlavě má červenou pokrývku, která symbolizuje červánky, a sedí na zlatém trůnu. (VAŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 61. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.)

²⁵⁵ Jedná se pravděpodobně o Dzevanu, slovanské zosobnění římské Diany. (TĚRA, Michal. *Perun – bůh hromovládce: sonda do slovanského archaického náboženství*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2009, s. 73. ISBN 978-80-86818-82-5.)

²⁵⁶ BATYLDA, Marcin. *Zaklínač a jeho svět: průvodce (nejen) herním světem*. Překlad Jakub Mařík. [Praha]: Crew s.r.o. ve spolupráci s nakladatelstvím Fantom Print, 2015, s. 107–109. Světové komiksy česky. ISBN 978-80-7398-308-6.

podporovatelé. Vědci, kteří tento jev analyzovali, vysvětlovali popularitu bohyně vzpomínkami na prakulty Veliké Matky, Matky Přírody, poukazovali na souvislost s přírodním cyklem, s životním koloběhem a dalšími vzletně nazývanými jevy.²⁵⁷

Mytických postav vystupuje ve světě Sapkowského nespočet. Hned v první sbírce povídek Geralt porazí stvůru pojmenovanou kikimora. Váňa ji řadí mezi nepochybně zlé ženské démony. Jejich cíli jsou zejména muži a domácí zvířata, po nocích potom straší děti, což je ve slovanské mytologii považováno za prognózu neštěstí.²⁵⁸

„U všech bohů, Geralte! Co je to?“

„Kikimora. Není na ni vypsána nějaká odměna, fojte?“

*Caldemeyn přešlápl, oči upřené na seschlou černou kůži potaženou pavoukovitou postavu, na její skelné oči se svíslými zřítelnicemi a jehlovitá zubiska ve zkrvavené tlamě.*²⁵⁹

Sapkowski přebírá ze slovanské mytologie pravděpodobně i postavu vodníka. Naznačuje to zejména jeho originální pojmenování *vodyanoi*. Tato bytost je logicky spojována s elementem vody. Jeho vzezření se v pramenech liší – občas je popisován jako holohlavý stařec, jindy jako pestře oblečený jedinec s neustále slzejícím okem a s vlasy, z nichž mu kape voda. Rozličné vyobrazení doplňuje např. podoba myslivce s vousy či mužika obrostlého mechem. Jeho hlavní vlastností je ovládání vod.²⁶⁰ Vodník se v zaklínačském světě vyskytuje v knihách pouze jednou, vypodobňován je ovšem v hrách. Autorovo vyobrazení je ovšem velmi odlišné od slovanských představ. Jedná se totiž o šupinatého netvora s rybíma očima, který dovede využívat zbraně a brnění. Na hlavě má naježený hřeben a v ústech ostré zuby. Stejně jako ve slovanské mytologii dovede využívat vodu jako svou zbraň.

„Voda vedle zaklínače vzkypěla. Marigold zaječel. Nestvíra s vypoulenýma očima, vynořivši se z pěny, se na zaklínače rozehnala širokou, zubatou, kose podobnou čepelí. Geralt držel meč v ruce, jen co voda začala stoupat, nyní se pouze obratně zhoupł v bocích a sekl monstrum po šupinatém krku. Bleskově se otočil na druhou stranu, kde rozbouřil vodu další netvor, v podivné přilbici a v něčem, co vypadalo jako krátké brnění ze zašlé mědi. Zaklínač se široce rozmáchl a odrazil krátké kopí, jímž se jej příšera

²⁵⁷ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač I.: Poslední přání*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 83–84. ISBN 978-80-85951-65-3.

²⁵⁸ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 131. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

²⁵⁹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač I.: Poslední přání*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 124. ISBN 978-80-85951-65-3.

²⁶⁰ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990, s. 115. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

*pokusila bodnout. S prudkostí, kterou získal odražením útoku, sekl po zubaté rybohadí tlamě. Pak odskočil k hraně police, až voda vystříkla.*²⁶¹

Nezpochybnitelnou postavou slovanského folklóru je potom baba Jaga. Jedná se o bytost vzdušnou a pojímanou zejména negativně. Její vliv je patrný zejména v ruské mytologii, kde je vyobrazována jako stará žena, která létá v moždíři a odráží se palicí, případně poletuje na koštěti. Jejím bydlištěm je povětšinou chaloupka na kuřích nožkách.²⁶² V knihách je tato báje zmíněna prakticky doslovně. V hrách pojetí baby Jagy částečně splývá se sudičkami, nejbližším vypoodobněním jsou tzv. Dámy lesa unášející malé děti. Lze také najít spojitost s pohádkou *O perníkové chaloupce*²⁶³ od bratří Grimmů, kterou do své tvorby zařadila například i Božena Němcová.

*„Veličenstvo, řekl Geralt klidně. Cestou do Cintry jsem potkával kupce, vesničany, trpaslíky, kotláře a dřevorubce. Všichni vyprávěli o babici lidožroutce, která má ve zdejším lesích skryš – chaloupku na kuří nožce. [...]“*²⁶⁴

V této kapitole byly rozebrány nejen vybrané mytické bytosti, které se vyskytují ve světě zaklínače Andrzeje Sapkowského, ale také jednotlivé paralely, kterým je buď věnována menší pozornost, nebo se objevují zejména v herních zpracováních. Postavy, respektive Sapkowského pojetí bylo srovnáváno se slovanskou mytologií, přičemž komparace byla dokládána na citovaném textu ze zaklínačské knižní série, případně z rozšiřujících materiálů.

²⁶¹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač II.: Meč osudu*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 218–219. ISBN 978-80-85951-66-0.

²⁶² KARNAUCHOVA, Irina. *Kráska nesmírná: Ruské lidové pohádky*. Překlad Zdeňka Psůtková. Praha: Lidové nakladatelství, 1981, s. 61–90.

²⁶³ *O perníkové chaloupce*. IN: HULPACH, Vladimír. *Bratři Grimmové – nejkrásnější pohádky*. 1. vyd. Čestlice: Rebo, 2004, s. 468–477. ISBN 80-7234-362-9.

²⁶⁴ SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač I.: Poslední přání*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011, s. 177. ISBN 978-80-85951-65-3.

6 Závěr

Bakalářská práce si za cíl předkládala odhalit v sérii *Zaklínač* od Andrzeje Sapkowského fragmenty slovanské mytologie.

Andrzej Sapkowski patří mezi současné polské autory. Jeho kariéru jednoho z nejpopulárnějších východoevropských fantasy autorů se mu povedlo vybudovat zejména na sérii *Zaklínač* čítající dvě povídkové sbírky, pětidílnou románovou ságu a závěrečný prequel dějově předcházející všechny dosavadní tituly dané série. V ní také zůstal různými motivy převzaté ze slovanské mytologie.

Práce byla rozdělena do dvou celků. První část se zabývala teoretickým základem nutným pro rozebrání vybraných děl. Nejdříve byly vymezeny pojmy mytologie a mýtus. Z dochované historie je známo, že zatímco mýty a báje se s lidstvem pojí patrně odnepaměti, mytologie jakožto komplexní systém vznikla zřejmě v antickém Řecku. Za jeho zakladatele jsou považováni řečtí básníci Homér a Hésiodos. Mytologie se postupem času dostala do konfliktu s filozofií a částečně zasahuje do náboženství, ačkoliv sama o sobě náboženstvím není.

V další kapitole byla představena mytologie slovanská, jejíž kořeny a historie jsou prakticky neznámé. Existuje mnoho protichůdných informací. Je nicméně jasné, že slovanské náboženství je polyteistické, přičemž božstev existuje obrovské množství. V kapitole byl představen slovanský panteon čítající zejména bohy nadřazené. Jmenovitě se jedná o Peruna, Velesa, Triglava, Svaroga a jeho syna Svarožiče-Dažboga. Dále byla zmíněna božstva lokální, ale částečně spjatá se zaklínačským světem – bohové Černobog a Stribog a bohyně Morana a Živa. Krátce bylo poukázáno také na další božstva.

Vzhledem k tématu práce byly v rámci teoretické části rozebrány i další bytosti hojně se vyskytující ve slovanském folklóru. Podrobněji bylo poukázáno zejména na duchy a demony elementů, mezi něž se řadí například vodníci či ježibaby, a to zejména ikonická postava baby Jagy. O zmínku se zasloužili i lesní duchové, kam se řadí divoženky, a také duchové času. Ti se vyskytují pouze v určitou hodinu, podle názvu sem lze zařadit polednice a půlnočnice. Nebylo možno vynechat ani demony nabývající lidských podob. Jedná se zejména o slovanské pojetí upírů či vampýrů a vlkodlaků, kteří obecně zaujímají kategorii strašidel. Závěr této kapitoly byl věnován především teoretickým znalostem o čarodějích, vědmách a kněžích, kteří u Slovanů hráli významnou společenskou roli.

Praktická část byla zaměřena na dílčí roli slovanské mytologie ve vybraném díle. Analýza byla vždy započata obeznámením s autorovým pojetím vybraných bytostí či jevů. Toto hledisko bylo vzápětí porovnáno s informacemi vycházejícími z teoretického základu bakalářské práce. K porovnání byly vybrány dílčí bytosti, konkrétně čarodějové a čarodějnice, dryády, kostějové, lešijové, Lille, polednice a půlnočnice, strigy; dále také upíři a vampýři, vlkodlaci a samotná profese zaklínače jakožto unikátní postava slovanského folklóru. V dílčí podkapitole byly jen zběžně představeny a částečně porovnány další bytosti a jevy vyskytující se méně, či převážně v herních zpracováních – například symbolika dubu, ohně či náležitosti týkající se runových kamenů.

Komparace poukázala na fakt, že slovanské báje, potažmo pohádky, hrají v této poměrně rozsáhlé sérii velmi podstatnou roli. Značné množství vyskytujících se bytostí či jevů odpovídá do velké míry slovanským představám. Podoba je většinou nejen vnější, vzhledová, ale i vnitřní, týkající se charakterů a schopností, jen málokdy dochází k přenesení významu pouze parafrázováním.

Partikulární odchylky se nicméně vyskytují téměř u všech porovnávaných náležitostí. Autor si mytologii částečně upravuje. Je také patrné, že Sapkowski je ovlivněn nejen slovanskými bájemi, v dílech lze nalézt odkazy na mýty germánské či severské. Dohromady ovšem podle mého názoru tvoří unikátní celek, který je po právu považován ze nejvýraznější a nejpropracovanější fantasy série východní Evropy. Opravdu výrazné zastoupení slovanské mytologie může být vnímáno jako dílčí projev národní hrdosti, který od Sapkowského přebírají nejen Poláci, ale i ostatní slovanské národy.²⁶⁵

²⁶⁵ BOUBÍNOVÁ, Markéta. Fenomén Zaklínač – polský Asterix i Superman. In: *Deník N* [online]. Praha – Nové Město: N media, 2021 [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://denikn.cz/548819/fenomen-zaklinac-polsky-asterix-i-superman/>.

7 Zdroje

7.1 Seznam primární literatury

SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač I.: Poslední přání*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011. ISBN 978-80-85951-65-3.

SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač II.: Meč osudu*. 2. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011. ISBN 978-80-85951-66-0.

SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač III.: Krev elfů*. 7. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011. ISBN 978-80-85951-69-1.

SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač IV.: Čas opovržení*. 6. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011. ISBN 978-80-85951-70-7.

SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač V.: Křest ohněm*. 6. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011. ISBN 978-80-85951-71-4.

SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač VI.: Věž vlaštovky*. 5. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2011. ISBN 978-80-85951-73-8.

SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač VII.: Paní jezera*. 4. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2012. ISBN 978-80-85951-74-5.

SAPKOWSKI, Andrzej. *Zaklínač: Bouřková sezóna*. 1. Petřvald u Karviné: Lenka Pilchová – LEONARDO, 2014. ISBN 978-80-7477-050-0.

7.2 Seznam primární literatury zmíněné

ГОГОЛЬ, Николай Васильевич. *Вий: Повесть*. 2-е изд. Москва: А. С. Панафидина, 1909. Иллюстрированная Гоголевская библиотека.

HULPACH, Vladimír. *Bratři Grimmové – nejkrásnější pohádky*. 1. vyd. Čestlice: Rebo, 2004. ISBN 80-7234-362-9.

LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie*. Překlad Veronika Volhejnová. 3. vyd. Praha: Fragment, 2012. ISBN 978-80-253-1614-6.

SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm: (1. díl trilogie)*. Překlad Stanislav Komárek. 3. vyd. Ostrava: Leonardo, 2009. Fantasy; 14. ISBN 978-80-85951-57-8.

SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci: (2. díl trilogie)*. Přeložil Stanislav Komárek. 2. vyd. Petřvald: Leonardo, 2005. Fantasy; 15. ISBN 80-85951-60-6.

SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua: (3. díl trilogie)*. 1. vyd. Ostrava: Leonardo, 2008. Fantasy; 18. ISBN 978-80-85951-49-3.

SAPKOWSKI, Andrzej a Michael BRONEC. *Zachraňme elfy. Ikarie*. 1999, (5).

TOLKIEN, J. R. R. *Pán prstenů: trilogie*. Praha: Mladá fronta, 1990. Edice 13.

7.3 Seznam sekundární literatury

AUERBACH, Loren et al. *Mytologie: bohové, hrdinové, mýty*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-778-4.

BAILEY, Greg et al. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print, c2006. ISBN 80-7321-184-X.

BATYLDA, Marcin. *Zaklínač a jeho svět: průvodce (nejen) herním světem*. Překlad Jakub Mařík. [Praha]: Crew s.r.o. ve spolupráci s nakladatelstvím Fantom Print, 2015. Světové komiksy česky. ISBN 978-80-7398-308-6.

CIMRHANZL, Tůma. *Mythologie, čili, Bájedloví Řekův a Římanův*. Plzeň: Vendelín Steinhauser, 1879.

COTTERELL, Arthur. *Encyklopedie mytologie: antická, keltská, severská*. Čestlice: Rebo, 2000. ISBN 80-7234-139-1.

DAY, Malcolm. *100 postav klasické mytologie: seznamte se s fascinující historií řeckých a římských bohů*. Praha: Metafora, 2008. ISBN 978-80-7359-139-7.

- DĚTMAR Z MERSEBURKU. *Kronika*. Překlad Bořek Neškudla a Jakub Žytek. Praha: Argo, 2008. Memoria medii aevi; sv. 4. ISBN 978-80-257-0088-4.
- ELIADE, Mircea. *Mýtus a skutečnost*. Praha: OIKOYMENH, 2011. ISBN 978-80-7298-462-6.
- ERBEN, Karel Jaromír et al. *Slovanské bájesloví*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009. ISBN 978-80-87112-25-0.
- ГРУШКО, Е. А. *Русские легенды и предания*. Москва: Эксмо, 2006. ISBN 5-699-06901-1.
- HELMOLD. *Helmolda, kněze buzovského Slovánská kronika*. Překlad Karel Vrátný. Praha: Vyšehrad, 1947.
- HOUTZAGER, Guus. *Encyklopedie řecké mytologie*. Překlad Hana Válková. Čestlice: Rebo, 2003. ISBN 80-7234-287-8.
- KADEČKOVÁ, Helena. *Soumrak bohů: severské mýty a báje*. Praha: Aurora, 1998. ISBN 80-85974-98-3.
- KARNAUCHOVA, Irina. *Kráska nesmírná: Ruské lidové pohádky*. Překlad Zdeňka Psůtková. Praha: Lidové nakladatelství, 1981.
- KERÉNYI, Karl. *Věda o mytologii*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1995. ISBN 80-85880-06-7.
- KOSMAS. *Kosmova kronika česká*. Překlad Karel Hrdina a Marie Bláhová. Praha: Svoboda, 1972.
- KRAMER, Samuel Noah, ed. *Mytologie starověku*. Překlad Dana Šťovíčková. Praha: Orbis, 1977.
- KULCSÁROVÁ, Zsuzsa a kol. *Světové mytologie: nábožensko-mytologické systémy národů světa*. Praha: Orbis, 1973.

KUPCOVÁ, Helena. *Literární Evropou II: 20. století*. Praha: Literární akademie, 2010. ISBN 978-80-86877-52-5.

MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: nákladem J. Otty, 1907.

MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

OTTO, Jan, ed. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Praha: J. Otto, 1909.

PRINGLE, David ed. *Fantasy: encyklopedie fantastických světů*. Praha: Albatros, 2003. ISBN 80-00-01126-3.

PROFANTOVÁ, Nad'a a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-219-8.

ROZUM, Jan Vácslav. *Slovanské bájesloví*. Praha: Nákladem Rozumovým, 1857.

STEBLIN-KAMENSKIJ, Ivan Michajlovič. *Mýtus a jeho svět*. Překlad Libuše Kozáková. Praha: Panorama, 1984.

ŠTĚPÁN, Ludvík a kol. *Slovník polských spisovatelů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-005-5.

TĚRA, Michal. *Perun – bůh hromovládce: sonda do slovanského archaického náboženství*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2009. ISBN 978-80-86818-82-5.

TRENCSENYI-WALDAPFEL, Imre. *Mytologie*. Praha: Odeon, 1967.

VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-187-6.

VICO, Giambattista. *Základy nové vědy a společné přirozenosti národů*. Překlad Martin Quotidian a Jaroslav Kudrna. Praha: Academia, 1991. ISBN 80-200-0051-8.

WILLIS, Roy, ed. *Mytologie světa: ilustrovaný průvodce*. Překlad Jovana Dědovská. Praha: Slovart, 1997. ISBN 80-7209-034-8.

7.4 Seznam elektronických zdrojů

BOUBÍNOVÁ, Markéta. Fenomén Zaklínač – polský Asterix i Superman. In: *Deník N* [online]. Praha – Nové Město: N media, 2021 [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://denikn.cz/548819/fenomen-zaklinac-polsky-asterix-i-superman/>.

OTTERSON, Joe. 'The Witcher' Renewed for Season 2 at Netflix Ahead of Series Premiere [online]. *Variety*, 2019-11-13 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://variety.com/2019/tv/news/the-witcher-renewed-season-2-netflix-1203403503/>.

Анджей Сапковский: «Мне пришлось искать свое русло. И я его нашел...». *Звездная дорожка* [online]. 2003, (7–8), 204–215 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://fantlab.ru/article446>.

BĚLOVLASÝ ZAKLÍNAČ JE PAPEŽEM I WAŁĘSOU POLSKÉ POPKULTURY: Jak se zrodil fenomén, který pobláznil celý svět. In: *Respekt* [online]. Praha: Economia, 1989, 24.1.2020 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/kultura/belovlasy-zaklinac-je-papezem-i-walesou-polske-popkultury>.

Ever wondered what the author of The Witcher books thinks about the games? In: *Eurogamer* [online]. Gamer Network, 1999, 7.11.2012 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://www.eurogamer.net/articles/2012-11-06-ever-wondered-what-the-author-of-the-witcher-books-thinks-about-the-games>.

'I Do Not Like Working Too Hard or Too Long': A Refreshingly Honest Talk With *The Witcher's* Creator. In: *Gizmodo* [online]. USA: G/O Media, 2020 [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://io9.gizmodo.com/i-do-not-like-working-too-hard-or-too-long-a-refreshin-1841209529>.

SŁOWNIK POLSKIEJ BAJKI LUDOWEJ [online]. Toruń: Wydawnictwa Naukowego UMK w Toruniu, 2019 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://bajka.umk.pl/>.

The Witcher. *Metacritic* [online]. USA: Red Ventures [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://www.metacritic.com/game/pc/the-witcher>.

The Witcher author and CD Projekt end royalties dispute with licensing agreement. In: *Polygon* [online]. USA: Vox Media, 2019 [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.polygon.com/2019/12/20/21032021/the-witcher-author-cd-projekt-legal-battle-royalties-new-contract>.

Zaklínač. *Česko-Slovenská filmová databáze* [online]. Praha: POMO Media Group s. r. o. [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/419063-zaklinac/prehled/>.

7.5 Filmografie

Zaklínač [Wiedźmin] [film]. Režie Marek BRODZKI. Polsko, 2001.

Zaklínač [Wiedźmin] [televizní seriál]. Režie Marek BRODZKI. Polsko, 2002.

Zaklínač [The Witcher] [televizní seriál]. Režie Lauren SCHMIDT. USA, Polsko, 2019.

7.6 Ludografie

CD Projekt Red. *The Witcher*. Atari, CD Projekt, 2007-10-26.

CD Projekt Red. *The Witcher 2: Assassins of Kings*. CD Projekt, 2011-05-17.

CD Projekt Red. *The Witcher 3: Wild Hunt*. CD Projekt, 2015-05-19.